

Primjena etnološkog istraživanja u nastavi sociologije na primjeru kulturno - sportske manifestacije „Maraton lađa na Neretvi“

Valečić, Marija

Master's thesis / Diplomski rad

2021

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Zagreb, University of Zagreb, Faculty of Humanities and Social Sciences / Sveučilište u Zagrebu, Filozofski fakultet**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://urn.nsk.hr/urn:nbn:hr:131:918288>

Rights / Prava: [In copyright](#) / [Zaštićeno autorskim pravom](#).

Download date / Datum preuzimanja: **2024-07-17**

Sveučilište u Zagrebu
Filozofski fakultet
University of Zagreb
Faculty of Humanities
and Social Sciences

Repository / Repozitorij:

[ODRAZ - open repository of the University of Zagreb
Faculty of Humanities and Social Sciences](#)

Sveučilište u Zagrebu

Filozofski fakultet

Odsjek za etnologiju i kulturnu antropologiju i Odsjek za sociologiju

Diplomski rad

Primjena etnološkog istraživanja u nastavi sociologije na primjeru kulturno - sportske manifestacije „Maraton lađa na Neretvi“

Marija Valečić

Mentor: Dr. sc. Goran Pavel Šantek

Komentor: Dr. sc. Zvonimir Bošnjak

Zagreb, studeni 2020.

Izjava o autorstvu

Izjavljujem pod punom moralnom odgovornošću da sam diplomski rad *Primjena etnološkog istraživanja u nastavi sociologije na primjeru kulturno - sportske manifestacije „Maraton lađa na Neretvi“* izradila potpuno samostalno uz stručno vodstvo mentora dr. sc. Gorana Pavla Šanteka i komentora dr. sc. Zvonimira Bošnjaka. Svi podaci navedeni u radu su istiniti i prikupljeni u skladu s etičkim standardom struke. Rad je pisan u duhu dobre akademske prakse koja izričito podržava nepovredivost autorskog prava te ispravno citiranje i referenciranje radova drugih autora.

Potpis:

SADRŽAJ:

1. UVOD.....	4
2. METODOLOGIJA ISTRAŽIVANJA.....	5
2.1. Tema istraživanja i oblik predstavljanja	5
2.2. Cilj i istraživačka pitanja	6
2.3. Subjekti istraživanja, istraživački i vremenski okvir	7
2.4. Istraživačke metode	7
2.5. Predstavljanje rezultata	8
2.6. Etički kodeks i informirani pristanak.....	9
2.7. Trop.....	9
3. SOCIOLOŠKA IMAGINACIJA.....	9
4. TEORIJSKE PERSPEKTIVE U SOCIOLOGIJI.....	10
4.1. Funkcionalistička perspektiva.....	11
4.2. Konfliktna perspektiva.....	16
4.3. Interakcionistička perspektiva	24
5. KULTURA I DRUŠTVO.....	26
5.1. Simboli.....	29
5.2. Rituali solidarnosti.....	30
5.3. Ritualna usporedba s nogometom.....	35
6. SOCIJALNA INTERAKCIJA, GRUPE I ORGANIZACIJE.....	38
6.1. Društveno djelovanje (akcija).....	38
6.2. Simbolički interakcionizam	40
6.3. Teorija socijalne razmjene	42
7. STVARANJE TRADICIJE MARATONA LAĐA.....	43
8. MARATON LAĐA U NASTAVI SOCIOLOGIJE.....	47
8.1. Metoda grupne nastave	47
8.2. Sociološka mapa - Okvirni prikaz	52
9. ZAKLJUČAK:	61
10. LITERATURA	64
11. SAŽETAK:.....	70

1. UVOD

Tema ovog rada je *Primjena etnološkog istraživanja u nastavi sociologije na primjeru kulturno - sportske manifestacije „Maraton lađa na Neretvi“*. Uzimajući u obzir nestajanje egzotičnih područja, istraživači danas postaju usmjereni na proučavanje društava iz kojih dolaze. Prema tome, vrijedno je upitati se predstavlja li naš susjed sa stubišta onog istog drugog, poput stanovnika otočja Trobriand u Tihom oceanu? (Segalen 2002: 20,8) U tom kontekstu, *susjed sa stubišta* predstavlja lađare, lađarice, Neretvane i sve one osobe investirane u Maraton lađa na Neretvi. Spomenuta *drugost* odnosi se na nužnu distancu, kako bi promatranje uopće bilo moguće. Pritom isključujemo sličnost promatranja s autorefleksijom, s obzirom na činjenicu da je istraživanje provedeno iz pozicije istraživačice koja ne potječe iz prostora doline Neretve, nema korijene niti bliska poznanstva sa žiteljima tog kraja kao ni s lađarima i lađaricama na Maratonu lađa na Neretvi (Auge u Segalen 2002: 30).

Maraton lađa na Neretvi je amatersko sportsko natjecanje u utrci lađa, tradicionalnih autohtonih plovila u dolini Neretve. Na ljeto 1975. godine grupa mještana Vida, krenula je u „gusarenje“ nizvodno rijekom Norinom i Neretvom, veslajući u staroj neretvanskoj lađi. Njihovo „gusarenje“ nastavilo se godinama poslije te ih je na putovanjima slijedio i snimao fotograf iz Opuzena Milojko Glasović, koji je inspiriran vidonjskim „gusarima“, predstavio ideju za organizacijom Maratona lađa, s ciljem očuvanja stare neretvanske lađe od zaborava. Prvi Maraton održao se 1998. godine te se nastavio održavati jednom godišnje, druge subote u kolovozu („Maraton lađa.“ *Udruga lađara Neretve* - posljednji pristup 13. 11. 2020.). Maraton lađa okuplja nekoliko desetaka tisuća gledatelja te ulazi pod visoko pokroviteljstvo predsjednika Republike Hrvatske. Odvija se na relaciji dugoj 22,5 kilometara, započinje u Metkoviću te se nastavlja nizvodno rijekom Neretvom pored Opuzena do Ploča. Posadu lađe čini dvanaest lađara, s različitim ulogama. Maraton je u početku uključivao i muške i ženske posade, međutim 2014. godine održan je prvi ženski maraton s kraćom relacijom, te se do danas održavaju odvojeno („Kominjankama prvi ženski Maraton lađa.“ *Grad Opuzen*, 2014). U utrci sudjeluju 33 identične lađe, dodijeljene ekipama čiji poredak ovisi o osvojenom mjestu na brzinskim utrkama u Opuzenu, nekoliko dana prije Maratona. U slučaju ako broj prijavljenih ekipa prelazi 33, one veslaju izvan konkurencije u približno istim lađama. Pobjedničkoj ekipi uručuje se veliki prijelazni brončani štit kneza Domagoja, manji štit u trajno vlasništvo, zlatne medalje te novčana nagrada. Srebrene i brončane medalje, manje

štitove u trajno vlasništvo te novčane nagrade dobivaju drugoplasirana i trećeplasirana ekipa („Maraton lađa.“ *Udruga lađara Neretve* - posljednji pristup 13. 11. 2020.).

Ovo istraživanje predstavljeno je u obliku studije slučaja kulturne pojave Maratona lađa. Cilj istraživanja bio je *predstaviti, analizirati i protumačiti Maraton lađa kao kulturno-sportsku manifestaciju u kontekstu antropologije sporta, tradicije, etnokulturnih identiteta, uloga te utjecaja na lokalnu zajednicu i hrvatsko društvo*. Glavna postavljena istraživačka pitanja su sljedeća: *1. Dolazi li do stvaranja i oblikovanja nove tradicije kroz oživljavanje neretvanske lađe? 2. Prisutnost i značenje simboličke i ritualne dimenzije u Maratonu? 3. Relevantnost Maratona lađa na Neretvi kao primjera hrvatskog konteksta u udžbeniku sociologije za srednju školu?* Nadalje, svrha ovog rada je prikazati etnološko istraživanje Maratona lađa u kontekstu sociologije u srednjoj školi. To je realizirano kroz sociološku mapu, koja prikazuje kako materijali dobiveni putem etnološkog istraživanja i predstavljeni u obliku studije slučaja, odgovaraju sadržajima za rad u nastavi sociologije. U radu je primijenjena tehnika usporedne analize u okviru svakog koraka. Rezultati su stavljeni u kurziv te su odmah povezani s teorijom, s ciljem povezivanja konkretnog primjera s teorijom. Metode i tehnike korištene u prikupljanju i obradi podataka su promatranje, sudioničko promatranje, metoda polustrukturiranog etnografskog dubinskog intervjua, neformalni razgovori, analiza medijskog diskursa te istraživanje i proučavanje stručne literature iz područja etnologije i kulturne antropologije te sociologije. Rad je tematski organiziran prema cjelinama iz udžbenika sociologije autora Nenada Fanuka, relevantnih za obradu Maratona lađa. Odabrane cjeline su sljedeće: *Sociološka imaginacija, Teorijske perspektive u sociologiji, Kultura i društvo, Socijalna interakcija, grupe i organizacije*. Nakon njih je predstavljeno pitanje *stvaranja tradicije Maratona* te koncept primjene *Maratona lađa u nastavi sociologije*.

2. METODOLOGIJA ISTRAŽIVANJA

2.1. Tema istraživanja i oblik predavljanja

Etnološko istraživanje provedeno je u svrhu izrade interdisciplinarnog diplomskog rada na temu *Primjena etnološkog istraživanja u nastavi sociologije na primjeru kulturno - sportske manifestacije „Maraton lađa na Neretvi“*. Ovo istraživanje predstavljeno je kao studija slučaja kulturne pojave Maratona lađa. Studije slučaja ističu komparativne dimenzije etnografskog rada te pružaju prostor za fokusirano, detaljno ispitivanje specifičnih primjera sa

specifičnom svrhom, što predstavlja dodatnu prednost (Murchison 2010: 200). Etnografski rad, odnosno etnografija, ima presudnu važnost za etnološko i kulturnoantropološko viđenje stvarnosti. Posebnost etnografije je u „intelektualnom pokušaju“ uz pomoć kojeg stremi ka shvaćanju i razumijevanju proučavane zajednice, dok se antropologija realizira putem interpretacije, odnosno tumačenja onoga što smo razumjeli, što predstavlja krajnji cilj etnografije (Potkonjak 2014: 14-15).

2.2. Cilj i istraživačka pitanja

Cilj etnološkog istraživanja za potrebu izrade ovog diplomskog rada, bio je *predstaviti, analizirati i protumačiti Maraton lađa kao kulturno-sportsku manifestaciju u kontekstu antropologije sporta, tradicije, etnokulturnih identiteta, uloga te utjecaja na lokalnu zajednicu i hrvatsko društvo*. Glavna istraživačka pitanja bila su sljedeća: *1.) Dolazi li do stvaranja i oblikovanja nove tradicije kroz oživljavanje neretvanske lađe? 2.) Prisutnost i značenje simboličke i ritualne dimenzije u Maratonu? 3.) Relevantnost Maratona lađa na Neretvi kao primjera hrvatskog konteksta u udžbeniku sociologije za srednju školu?*

Specifična istraživačka pitanja bila su pripremljena u obliku niza pitanja, dodijeljenih temama i razvrstana na način kako bismo izbjegli ponavljanje a pritom obuhvatili temu što kompleksnije (Potkonjak 2014: 72). Obrađivala su sljedeće teme: *početak i značenje Maratona lađa, neretvanska lađa, osobni doživljaj i pogled na Dolinu Neretve, organizacija, financiranje i pravila Maratona, nagrada, pitanje simbola i rituala, motivacija sudionika, pitanje pobjede, poraza i uspjeha, treniranje i predanost, reakcije okoline i bližnjih, pogled na Drugoga, navijanje, osjećaj lokalpatriotizma i pitanje ponosa, Noć pobjednika i dimenzija zabave, utjecaj na lokalnu i širu zajednicu, uloga medija i politike te pitanja za kraj*.

Specifična istraživačka pitanja sadržavala su više specifičnih potpitanja koja su bila postavljena u slučajevima kada ispitanik nije samoinicijativno odgovorio na njih kroz razgovor. Ona su bila modelirana i korištena s obzirom na kategoriju kojoj je pripadao ispitanik kao subjekt istraživanja. Hodogram pitanja nije bio strogo definiran te su se teme javljale sukladno dinamici razgovora i prirodni situacije (Potkonjak 2014: 72).

Navedeno etnološko istraživanje, analizirano je kroz interpretativni pristup u etnologiji i kulturnoj antropologiji te je predstavljeno kao aktualni primjer hrvatskog konteksta za četiri cjeline u udžbeniku sociologije za srednju školu. Navedene cjeline su: *Sociologija: znanost o*

društvu, Nastanak i razvoj sociologije, Kultura i društvo, Socijalna interakcija, grupe i organizacije. Na taj način, etnologija je dala svoj doprinos u nastavi srednjoškolske sociologije.

2.3. Subjekti istraživanja, istraživački i vremenski okvir

U subjekte istraživanja ulaze sljedeći akteri: Osobe koje su sudjelovale na Maratonu kao natjecateljice/lađarice i natjecatelji/lađari, osobe koje su sudjelovale u organizaciji i planiranju Maratona, osobe koje su jednom ili više puta pratile Maraton u ulozi gledatelja/posjetitelja te osobe koje su odrasle i/ili žive u Dolini Neretve.

Istraživački okvir:

- Udruge/ekipe lađara i članovi udruga koji su sudjelovali ili sudjeluju na Maratonu lađa 2019. i 2020. godine te osobe koje su pratile Maraton i osobe u okviru organizacije.
- Prostor na kojem se odvijaju pripreme za Maraton.
- Maraton lađa na Jarunu održan 27.06.2020. godine.
- Televizijski prijenos Maratona lađa na Neretvi, dokumentarni filmovi i kratki video prilozima. Glavni obrađeni dokumentarni filmovi su „*Rivalstvo što nas veže- Maraton lađa na Neretvi*“, „*Najveće svjetske fešte – Maraton lađa*“, „*Zlatno runo – Argonauti s ribnjaka*“.
- Internetski članci i stručna literatura iz područja etnologije i kulturne antropologije te sociologije.
- Tiskani i virtualni zapisi o Maratonu, lađi i dolini rijeke Neretve.

Vremenski okvir istraživanja: Travanj, svibanj, lipanj, kolovoz 2020.godine.

2.4. Istraživačke metode

U istraživanju su korištene sljedeće metode: sudioničko promatranje u ulozi istraživačice/etnografkinje koja je sudjelovala na treningu natjecateljske ekipe što je uključivalo neformalnu interakciju s članovima, promatranje akcija, fotografiranje, razgledavanje baze ekipe i vožnju u neretvanskoj lađi. Nadalje, promatranje Maratona lađa na Jarunu u ulozi posjetitelja, neformalni razgovori s osobama koje dolaze iz doline Neretve ili su trenirale za Maraton i sudjelovale na njemu. Zatim, metoda polustrukturiranog etnografskog dubinskog intervjua, s listom načelnih tematskih cjelina i potpitanja (u trajanju od minimalno četrdeset minuta do maksimalno osamdeset minuta). Priprema tema i potpitanja

sljedila je logiku od lakših prema složenijim pitanjima, od općenitih uvida prema osobnom iskustvu sugovornika te je uključivala uvodna, produbljujuća, specificirajuća i direktna pitanja. Nakon intervjua, uslijedilo je transkribiranje podataka i kvalitativno analitičko fokusirano kodiranje koje se odnosi na klasificiranje i grupiranje građe prema temama s ciljem kategoriziranja. Nakon kodiranja uslijedio je proces izrade memosa, koji se odnosi na „deskribiranje i objašnjavanje građe“ putem kategorija i koncepata prethodno razvijenih kroz kodiranje, s ciljem raščlanjivanja ideja iz dobivene građe i pokušaja oblikovanja teorijskih kategorija (Potkonjak 2014: 83-84). Nadalje, jedna od metoda bila je i analiza medijskog diskursa koja je uključivala tri dokumentarna filma, televizijski prijenos Maratona lađa od strane Hrvatske radiotelevizije, internetske članke i video priloge. Tijekom pripreme istraživanja, za vrijeme provođenja te po završetku, istraživana je i proučavana stručna literatura iz područja etnologije i kulturne antropologije te sociologije.

2.5. Predstavljanje rezultata

Na početku svake obrađene teme, stoji kratak teorijski uvod kao baza za analizu rezultata, pri čemu smo bili vođeni primarno udžbenikom iz sociologije, autora Nenada Fanuka, zajedno uz ostalu stručnu literaturu. U radu je upotrijebljena tehnika usporedne analize u okviru svakog koraka. Rezultati su stavljeni u kurziv te su odmah povezani s teorijom, s ciljem povezivanja konkretnog primjera s teorijom iz udžbenika. Smatrali smo praktičnijim i korisnijim pri obradi i analizi, prikazati rezultate na takav način, s obzirom na to da ovaj diplomski rad predstavlja radni model kako materijali dobiveni putem etnološkog istraživanja i prikazani u obliku studije slučaja, odgovaraju sadržajima za rad u nastavi sociologije. U skladu s time, spomenuti udžbenik odabran je kao teorijska vodilja s obzirom na to da predstavlja glavnu literaturu učenicima u srednjoj školi na predmetu sociologije. U materijale ubrajamo građu dobivenu kroz intervjue, dokumentarne filmove, video priloge, internetske članke, fotografije te promatranje. Takav radni model ima za svrhu izradu sociološke mape kao mentalnog okvira za cjelovitu procjenu, promatranje kulture, tradicije, socijalizacije i identiteta te predstavlja bogatu studiju slučaja. Takvo holističko istraživanje fenomena, ima pozitivne i negativne strane. Pozitivne strane su te da prikazuje fenomen u svojoj svojoj cjelini s nekoliko različitih aspekata, zahvaća više dimenzija dok je negativna strana, opsežnost i nemogućnost poopćavanja rezultata na sve aktere koji sudjeluju u maratону, s obzirom na odabranu kvalitativnu metodu istraživanja koja ne uključuje velik broj ispitanika (kazivača).

2.6. Etički kodeks i informirani pristanak

Tijekom istraživanja, vodili smo se etičkim kodeksom, održavali profesionalni odnos i uvažili princip otvorenosti i poštenja u vezi s ciljem rada, princip uzdržavanja od činjenja štete i procjenjivanja etičkih obveza. U procesu koji je prethodio intervjuima, pred svakog ispitanika/kazivača bila su iznesena dva primjerka informiranog pristanka, od čega je jedan primjerak zadržao ispitanik/kazivač a drugi je predao istraživačici. Informirani pristanak predstavlja pismenu suglasnost za sudjelovanje u istraživanju koje istraživač daje ispitaniku na uvid i potpis. Kroz njega se ispitanika upoznaje s osnovnim segmentima, ciljevima i svrhom istraživanja te njegovim pravima kao ispitanika (Potkonjak 2014: 45). Unutar informiranog pristanka, nalazi se naputak o načinu navođenja sudionika istraživanja pri objavi rezultata. Odluku o načinu navođenja donose sami sudionici istraživanja. Način navođenja može biti pod punim imenom i prezimenom, anonimno, pod pseudonimom ili putem inicijala (Potkonjak 2014: 55). Svi ispitanici/kazivači izrazili su da žele sudjelovati imenom i prezimenom pri citiranju njihovih iskaza u diplomskom radu.

2.7. Trop

Trop predstavlja određeno sredstvo potvrde ulaska na teren koji se istražuje (Potkonjak 2014: 67), te ukazuje na to da je etnografsko istraživanje proces kojeg etnolog „prati u njegovom nastajanju“ (Kondo 1990: 8 prema Potkonjak 2014: 68). U tom kontekstu istraživačica je bila suočena s čestim pitanjima poput: *Kako to da vas zanima Maraton, a niste iz doline?* Nadalje, istraživačica je često bila doživljavana kao novinarka.

3. SOCIOLOŠKA IMAGINACIJA

Pri istraživanju relevantnosti Maratona lađa kao primjera u poučavanju sociologije u srednjoj školi, bilo je nužno promatrati ga kroz sociološku imaginaciju. Ona podrazumijeva „sposobnost shvaćanja odnosa između čovjeka i društva, između biografije pojedinca i povijesti društva. Na taj se način osobna iskustva i brige pojedinaca prepleću s javnim, društvenim pitanjima, zato što su pod utjecajem društvenih sila koje izrastaju iz društva u kojem živimo“ (Fanuko 2009: 8). Da bi u tome uspjeli, bilo je potrebno izdignuti se iznad svakodnevnog, vlastitog iskustva i promotriti osobne dojmove, predrasude i shvaćanja, te iz širega vidokruga promotriti Maraton i osobe koje sudjeluju na njemu ili su povezane s njim. U tom kontekstu, postavili smo pitanje: *Što znači sociološki promatrati Maraton lađa na*

Neretvi? Odgovor na to pitanje dobili smo povezivanjem iskustava i razmišljanja intervjuiranih ispitanika, građe iz dokumentarnih filmova, televizijskog prijenosa maratona te novinskih članaka i video priloga dobivenih etnološkim istraživanjem sa sociološkom teorijom putem interpretativne sociologije. Kroz interpretativnu sociologiju istražili smo međusobne odnose društvenih procesa prema značenju, simbolima, identitetima, motivima, statusu, subjektivnosti i kontekstu te društvenoj promjeni (Đulijanoti 2008: 35). Ona nam je olakšala potpunije razumijevanje društvenog značenja sportskog djelovanja i zato se pokazala kao prikladna za promatranje Maratona lađa na Neretvi kao kulturno-sportske manifestacije. Ideju sociološke imaginacije proširili smo razlikujući mikro ili malene aspekte društvenoga života od makro ili širokih strukturalnih aspekata. U kontekstu promatranja Maratona lađa na Neretvi, mikrosociološki pogled usredotočio se na interese i ciljeve lađara u pogledu sudjelovanja na Maratonu. Primjerice, natječe li se lađar na Maratonu radi društvene časti, sazrijevanja, zadovoljstva, doživljaja i zabave, promocije svog mjesta ili radi novčane nagrade. Važno je to da njihove akcije zapravo stvaraju i održavaju Maraton kao manifestaciju. S makrosociološkoga stajališta u središtu su bile stvari poput novčane nagrade, njezine visine s obzirom na ekonomske prilike u društvu te pitanje utjecaja Maratona na zajednicu i društvo. Te i mnoge druge strukturalne odnosno makro značajke, utjecale su i dalje utječu kao društvene činjenice na akcije lađara i gledatelja Maratona lađa na mikrorazini.

4. TEORIJSKE PERSPEKTIVE U SOCIOLOGIJI

Teorija predstavlja ključan element svake znanosti, slijedom toga i u sociologiji. Kao najznačajnije teorijske perspektive u sociologiji navodimo funkcionalističku, konfliktnu i interakcionističku perspektiva (Fanuko 2009: 40-41). Važno je naglasiti da ne postoji teorija koja objašnjava sve aspekte stvarnosti i obuhvaća neizmjereno mnoštvo načina promatranja stvarnosti. Iz toga proizlazi njihova selektivnost u odnosu na one aspekte koje smatraju primarnima za podatke i stajališta koja definiraju kao značajna (Haralambos i Heald 1994: 496). Iz toga proizlazi da je i Maraton zajedno s akterima unutar njega promotren i analiziran specifično i djelomično. Ukratko ćemo predstaviti perspektive i kroz njih sagledati Maraton lađa na Neretvi.

4.1. Funkcionalistička perspektiva

Funkcionalistička teorijska perspektiva je prva kroz koju je sagledan Maraton, često nazivana strukturalni funkcionalizam. Ona počiva na stajalištu da društvo ima strukturu sastavljenu od dijelova, primjerice od obitelji, političkih institucija i religija, te svaki dio ima svoju funkciju unutar društva sagledanog u cjelini i pridonosi održavanju i stabilnosti cjeline. Prema funkcionalističkoj teoriji, spomenuti dijelovi su međusobno povezani unutar sistema koji se održava na temelju vrijednosnog konsenzusa oko kolektivnih ciljeva i načina njihova ostvarenja. Nadalje, u funkcionalizmu uočavamo manifestne funkcije koje se odnose na očite i namjeravane ciljeve djelovanja, te latentne funkcije koje se tiču nenamjeravanih i neplaniranih posljedica djelovanja. Zanimljivo je da svako djelovanje ima nekoliko učinaka te su mnoge posljedice neželjene i nepredviđene. Jezgru funkcionalističkoga shvaćanja društva predstavljaju pojmovi konsenzusa, sistema, ravnoteže, funkcije, međuzavisnosti, solidarnosti i integracije (Fanuko 2009: 41).

Maraton lađa na Neretvi analiziran je kao kulturno-sportska manifestacija s različitim funkcijama. Primjer vrijednosnog konsenzusa i međuzavisnosti pronalazimo u zajedničkom interesu i vrijednostima lađara i stanovnika s područja doline Neretve te lađara iz drugih dijelova Hrvatske. Navedeno uočavamo u želji da se lađa očuva i tradicija Maratona održava te da se promoviraju sela, mjesta i gradovi iz kojih dolaze natjecatelji, što dovodi do posljedice investiranosti u Maraton na socijalnoj, organizacijskoj, sportskoj i emocionalnoj razini. Vrijednosni konsenzus sačinjava integrativno načelo u društvu te ima izrazitu važnost. Kada članovi društva dijele iste vrijednosti, to za sobom povlači i dijeljenje zajedničkog identiteta, koji predstavlja osnovu jedinstva i suradnje. Zajedničke vrijednosti generiraju zajedničke ciljeve koji nude pravac u specifičnim situacijama, nadalje, one stvaraju i opću paradigmu onoga što je poželjno i dragocjeno (Haralambos i Holborn 2002: 1037). Želja za očuvanjem lađe vidljiva je kao jedan od glavnih ciljeva pokretanja Maratona lađa kao manifestacije, unutar kojeg jednu od glavnih uloga ima Milojko Glasović, osoba koju se smatra idejnim začetnikom Maratona lađa: „*Mi smo zapravo spasili lađu, to je meni bio cilj, spasiti lađu*“ (M. G., Knjaz 2019.).

„Za mnoge sam bio luđak. Pitali su se odakle mi to da će netko veslati dvadeset kilometara i to u lađi kojih ima samo nekoliko na Neretvi. Ima ih u mulju, treba ih izvaditi i popraviti govorio sam, i sreća moja da sam znao predočit što želim. Mnogi

su prihvatili moju ideju, 'prepoznali Maraton' i spasili smo lađu“ (Milojko Glasović u „Kako je počelo.“ Udruga lađara Neretve - posljednji pristup 13. 11. 2020.).

„Lađa je život. Neretva je život. A, palo je u zaborav. Želio sam nešto napraviti, izvući iz prošlosti tu našu lađu. Ponovno je oživjeti. Tako sam prije preko 25 godina fotografirao po svadbama i usmeno pozivao ljude, i tako kupio ekipe. Pazite, nije lako skupiti njih preko 11 u lađi. I još da su u kondiciji za veslanje. Nije lako bilo ljudima pojasniti da se trebaju skupiti, imati lađu, preko deset vesala. Pa kada su još uslijedila pitanja koliko treba veslati. Nije puno? Kazali su. Sitnih 22,5 kilometara, uz opasku – Ti si stvarno lud. No kako sam vezan za marketing imao sam i svoju televiziju, uspio sam nekakvu promidžbu napraviti. Bio sam uporan i uspio sam“ („Maratona mora biti jer lađa je – život.“ MetkovicNET, 2020.).

Zasluge za očuvanje neretvanske lađe, priznaju se spomenutom Milojku Glasoviću i od strane lađara iz neretvanske ekipe Komin:

„On je spasio tu neretvansku lađu sa samim tim maratonom, jer je to bilo zamrlo u nas u Neretvi. Lađe su potonule u mulj, eto izvadila se iz mulja i stvorila se ta jedna tradicija, što je dobro da današnja omladina zna što je neretvanska lađa, inače bi to bilo zamrlo“ (H. M., 27. 6. 2020.).

Neretvanska lađa promovirana je diljem Hrvatske od ekipe Argonauti Bjelovar: *„Ekipa Bjelovara je zapravo poziv svim drugim ekipama da dođu na ovaj maraton. Oni su ti koji zapravo čuvaju neretvansku lađu, jedno jedinstveno plovilo kojega nema nigdje na svijetu“ (M. G., Javurek 2017.).*

„Milojko, njegova želja je bila da sačuva tu lađu od zaborava i uspio je. Ta priča naša s lađom je, krenuli smo na te jadranske pustolovine gdje smo mi u stvari promovirali Neretvu i neretvansku lađu ipak u ovom dijelu i kontinenta i Jadrana, puno više od samih Neretvana. Tako da, mi smo ambasadori Neretve izvan doline“ (T. S., 22. 6. 2020.).

Potreba za predstavljanje vlastitih mjesta, sela i gradova kroz Maraton lađa vidljiva je u iskazu lađara iz ekipe Komin te lađarice iz Bjelovara: *„Svi mi veslamo za svoje misto. To van je to rivalstvo, moje misto da bude bolje od susjednoga, shvaćate, i to je to, naš onaj inač“ (H. M., 27. 6. 2020.). „Kao Nereide zlato, kao Sparte broncu ali uspjele smo u tome se da se*

recimo puno puta spominje grad Bjelovar, da se mi spominjemo kao predstavnici svoga grada, ono turističkoj zajednici, stalno spominjanje Bjelovara“ (A. F., 15. 6. 2020.).

Navedene rivalitete dovodimo i u vezu sa stvaranjem identiteta. Komar (2015: 397) naglašava kako nogomet predstavlja važan identitetski sklop dijela populacije, a klubovi su važni simboli grada ili regije. U identitetskoj važnosti nogometa, simboličkom potencijalu te pritom i sredstvu razlikovanja od drugih, skriven je i jedan od razloga popularnosti nogometa. Primjer nogometa dovodimo i u vezu s Maratonom u kojem su u konačnici natjecateljske ekipe postale i bitni simboli sela, mjesta i grada, što vidimo na primjeru ekipe Argonauta iz Bjelovara koja je donijela publicitet svojem gradu i ekipe Komin, čije je selo Komin na glasu kao mjesto s najtrofejnijom ekipom na Maratonu. U skladu s time, mjesna svečanost više nije promatrana samo kroz svoje bjelodane funkcije i simboličke dimenzije već je interes usmjeren i na ono što njezin tijek otkriva o oprečnostima prisutnima između različitih lokalnih skupina, primjerice pokrajina nasuprot pokrajini, selo nasuprot sela. Tada se pojavljuju nastojanja za razotkrivanje strategija kojima se pojedinci koriste kako bi vrednovali vlastiti identitet. Iz toga proizlazi da simbolička funkcija svetkovine ukazuje na izražavanje društvenih razlika, a ne samo na pučku etiku. Na temelju iznesenoga, mjesne svetkovine prije svega portretiraju podjele mjesnog pučanstva (Morel i Thiesse u Segalen 2002: 196). U kontekstu navedenog, *mjesnu svečanost* prikladno je preslikati na Maraton lađa, koji dovodi do podjela stanovnika doline Neretve s obzirom na selo/mjesto iz kojeg dolaze, što postaje jednako važno kao i druge funkcije i simboličke dimenzije Maratona.

Maraton kao manifestaciju shvaćamo i kao integracijski događaj koji okuplja članove društva, privlači Neretvane koji žive u drugim dijelovima Hrvatske da se u te dane vrte u dolinu, spaja ljude iz raznih dijelova Hrvatske, privlači turiste te stvara socijalne i suradničke veze: *„Lađari su ujedno i pokretači suradnje našeg i neretvanskog kraja kroz kulturu, turizam i gospodarstvo“ („Lađare Vatrogasne zajednice primio Župan Čačija.“ BBŽ, 2009.)*

Maraton kao takav shvaćen je kao agens socijalizacije od strane inicijatora Maratona te lađara podrijetlom iz doline Neretve:

„Mislim da je to jedini događaj koji zapravo ujedinjuje cijelu tu dolinu. Ovo je zapravo manifestacija radi koje su svi tu taj dan na neki način, imaš to sociološko okupljanje, zapravo je događaj koji predstavlja cijelo to područje“ (I. P., 19. 5. 2020.).

„Ja san Maraton ispočetka zamislio kao jedno druženje ljudi, upoznavanje ljudi iz svih dijelova naše Hrvatske i Bjelovar je upravo to napravio. S ovom pobjedom je napravio nešto da Neretvu približi još bliže i Bjelovaru i svim drugim gradovima koji sudjeluju na ovom Maratonu“ (M. G., Javurek 2017.).

Međuzavisnost uočavamo kroz mikrosociološki aspekt treniranja za Maraton koji je rezultirao pojavom teretana u mjestima na području doline Neretve te se kroz teretane razvio obrazac fizičkog treniranja tijekom cijele godine: *„Dobra ti je stvar u ovome svemu, što se tiče Maratona i lađa, što svako misto u dolini Neretve ima sad svoju teretanu, moje misto ima teretanu“ (T. P., Knjaz 2019).*

„Dosta sada ekipa u zimskom periodu imaju pripreme u teretani i trčanje, tako da se dosta to ubacilo, teretane se dosta koriste, puno više nego prije, prije je to za nas bila nepoznanica. Prije naprimjer petnaest godina, tko je od nas išao u teretanu, nitko. Sve smo radili ono fizički, sirovo, ali sad su to pripreme skoro po cilu godinu“ (H. M., 27. 6. 2020.).

Međuzavisnost je vidljiva i na primjeru iznosa novčane nagrade na koju utječu sponzori i ekonomske prilike u zemlji:

„Novčane nagrade variraju, zavisi kakva je godina, vjerojatno koliko je sponzora, kakva je situacija i tako nešto, ali mislin da je u zadnjih godina bilo trideset tisuća prvo, dvadeset tisuća drugo, deset tisuća treće a onda su lani ili preklani napravili shemu da su smanjili te nagrade i onda su davali ekipama prvih deset bi dobivale, s tim da bi bile sve manje i manje, manji iznosi“ (I. P., 19. 5. 2020.).

„Ja mislim da novčana nagrada preslikava odraz nekakve ekonomske situacije u državi. Prije desetak godina, kad je Maraton po mom mišljenju bio na nekakvom turbo vrhuncu, znači tamo negdje dvijeiosme, devete, desete, mislim da je prva nagrada bila šezdeset tisuća kuna“ (T. S., 22. 6. 2020.).

Nadalje, međuzavisnost je prisutna i u povezanosti turističkog aspekta s Maratonom na primjeru odvajanja ženskog Maratona od muškog, čime se stvaraju dva društvena događaja:

„Da, ja se sjećam tih vremena, u to vrijeme su bile u pravilu dvije ženske ekipe. Nastupale su u zajedničkom Maratonu, moj osobni stav je da mogu možda shvatit želju

organizatora da stvore više događaja, nešta po principu Sinjske alke gdje imaju prvu trku, drugu, treću, pa imaju turiste par dana. Tako su i ovi u Neretvi htjeli imat jedan dan za kvalifikacije, brzinske utrke u Opuzenu i onda jedan poseban dan za ženski maraton i onda jedan poseban dan za muški maraton. Oni su ja vjerujem organizirali ženski maraton jer su željeli dodat još kvalitetnih događanja u taj tjedan maratona lađa, sigurno“ (T. S., 22. 6. 2020.).

„Pa mislim da je bila neka fora da im zapravo daju nekakav veći značaj zato što onako, utope se jednostavno u moru tih muških ekipa, pretpostavljam iz tog razloga, a i ovako imaš doslovno događaj za njih, bude sigurno osam, devet ekipa. Fora je, kasnije bude lađarska večer kao u Metkoviću pa bude i fešta neka tako da bude stvarno okej“ (I. P., 19. 5. 2020.).

Aspekt poretka opažen je u razdoblju u kojem se Maraton planira prema drugoj manifestaciji, Sinjskoj alci i pokušava zadovoljiti potrebu za turističkim odazivom što dovodi do održavanja Maratona u periodu koji se vremenski orijentira prema drugoj manifestaciji, i time se u podređeni položaj stavljaju prijedlozi lađara o drugom terminu održavanja Maratona:

„Mi smo predlagali, sportaši znači veslači dvijeišesnaeste na skupštini da se Maraton pomakne negdje na treću subotu u sedmom mjesecu, svi sportaši bi to htjeli, jer mi jako puno gubimo, mi ne možemo ić na godišnje odmore i na more sa svojim familijama do iza Maratona a Maraton zna bit trinaestog osmog, petnaestog osmog gdje već kiša padne prva i više nema one sezone, a mi ne možemo ić u sedmom mjesecu jer treniramo. Svima je to naporno, mi bi svi htjeli to završit dvadesetog sedmog ali njima s turističkog aspekta, Maraton je uvijek između Dana pobjede i Velike Gospe. U to vrijeme je Sinjska alka, znači ljudi idu za Dan pobjede u Knin i onda se lagano spuštaju na Maraton lađa. Oni ne gledaju nas al ja to opet poštujem i razumijem, da li je taj Maraton zbog sportaša ili je zbog publike, da li se ikoji sport događa samo zbog onih nogometaša ili je zbog onih sto tisuća ljudi koji ih dođe gledat. Znači treba zadovoljit dva aspekta. Mi sportaši gledamo samo da se nama olakša, znači ja bi volio da budu brzinske utrke u petak, Maraton u subotu, oni ne žele, oni to žele razvući na cijeli tjedan“ (T. S., 22. 6. 2020.).

Kako bi društveni poredak i život bio moguć, nužno je da ga karakteriziraju miroljubiva suradnja i međusobno davanje prednosti, a ne međusobno suparništvo i destrukcija

(Haralambos i Holborn 2002: 1036). Solidarnost uočavamo na primjeru prihvaćanja i pružanja dobrodošlice vanjskoj¹ ženskoj ekipi iz Bjelovara od strane muške domaće² ekipe Krvavac: „*Prime nas jako lijepo i pogotovo moram reć osobno, nas Bjelovar, Krvavac, recimo oni prirede večeru za nas nakon njihovog muškog maratona, glazbu, doček*“ (A. F., 15. 6. 2020.). U kontekstu solidarnosti, možemo uočiti i primjer neželjenog djelovanja, gdje je solidarnost u obliku davanja savjeta od strane ekipe Komin prema ekipi Argonauti Bjelovar dovela do neželjenog djelovanja jer je davanje savjeta od strane ekipe Komin rezultiralo stvaranjem ozbiljnog suparnika u ekipi Argonauti Bjelovar:

„Ne ne nema više pomaganja, oni su nama davali savjete sve dok nismo pobijedili, jer smo bili simpatični gosti izvan Neretve. E i taj dan, na sam dan utrke, ja sam razgovarao s kapetanom Komina i on mi je dao par savjeta, gdje da se čuvamo vjetra, šta da radimo, na kraju mi njih pobijedimo i onda baš čovjek nije bio sav oduševljen sa sobom što je uopće dijelio savjete“ (T. S., 22. 6. 2020.).

4.2. Konfliktna perspektiva

Isticanje društvenih procesa napetosti, poremećaja, nestabilnosti, kompeticije i promjene, pripisuje se konfliktnoj perspektivi u sociologiji, te se navedeno smatra izvorom društvene promjene. Važno je naglasiti da konflikt nije nužno povezan s nasiljem, nego često ukazuje na postojanje neprijateljstava, neslaganja, napetosti i konkurencije oko ciljeva, vrijednosti i interesa. Nadalje, suprotstavljeni interesi dovode do podjela u društvu. Od naročite je važnosti činjenica da društveni konflikti nisu odsječeni događaji koji iznenada izbijaju u inače reguliranom društvu, nego predstavljaju konstantan i neminovan dio društvenoga života. Bitno je također naglasiti da atraktivnih i privlačnih stvari kao što su moć, prestiž i bogatstvo u društvu nema dovoljno, što za sobom povlači konstantnu bitku oko njihove podjele (Fanuko 2009: 42).

Kompeticija, napetost i netrpeljivost postoje kod natjecatelja/lađara, gledatelja, navijača i stanovnika susjednog sela, te su osobito izraženi u razdoblju neposredno prije Maratona i tijekom održavanja utrke. Kompeticija je prisutna primjerice u kvaliteti ekipnih pjesama koje favoriziraju određeno mjesto te u intenzitetu bakljade koje stvaraju ozračje: „*Te*

¹ Vanjskom ekipom smatra se ekipa koja ne dolaz s područja doline Neretve.

² Domaćom ekipom smatra se ekipa koja dolazi s područja doline Neretve.

dane kod nas doli proradi taj dišpet neretvanski i to je čudo. Ovi traže pismu, oće da bude bolja od susjednoga mista, ovi oće ovu, čudesa“ (H. M., 27. 6. 2020.).

„To ti je bakljada al svako selo za sebe, meni onak bude malo i žalosno kolko selo do sela mrzi ove kad prolaze koji nisu iz njihovog sela, znači oni su ti stalno u nekim sukobima. Tipa Gusari Komin protiv Stabline, vidiš da ide ova druga ekipa a nije u tom trenutku iz tog sela to je ono, budu se pobili doslovce, meni malo bude žalosno kolko jedni druge ne vole u tom segmentu, sad poslije ne znam kak se družu poslije trke ali za vrijeme to je strašno“ (A. F., 15. 6. 2020.).

Napetost je naročito izražena prema ekipama koje slove kao konkurentne: *„Što je ekipa bolje plasirana, znači tamo ajmo reć u vrhu prvih tri, dolazi do nekakvih napetosti i rivaliteta između tih ekipa“ (T. S., 22. 6. 2020.).* Ekipa Komin i Rogotin, dugo su godina bili glavni suparnici: *„Mi postajemo omraženi u Kominu, Kominjani postaju omraženi u Rogotinu“ (J. J. P., Knjaz 2019.).*

Posljedice konflikata u društvu nisu nužno razarajuće već mogu donijeti i pozitivne rezultate, biti funkcionalne. Mogu ubrzati proces unutarnje povezanosti grupe te osnažiti veze među članovima i njihovu odanost grupi kao i povećati svijest o grupnim interesima. (Fanuko 2009: 42). Primjerice, napetosti i kompeticija između konkurentskih ekipa, sela/mjesta te između sudaca i lađara, pruža određenu draž i doživljaj koji dodatno motivira lađare koji se natječu na Maratonu: *„To je bilo jedno rivalstvo koje je dalo neki naboj“ (H. M., Knjaz 2019.).*

„Naša pobjeda je isto imala tu nekakvu neugodnu u tom trenutku situaciju sa sucima, ali to je sastavni dio Maratona. Tako da ovo što sam ja rekao, mislim da to priča dovoljno o samoj napetosti i o motivaciji i o mentalitetu ljudi, znači i u tom je čar. Da su svi mirni i dragi i dobri, tog ne bi bilo“ (T. S., 22. 6. 2020.).

Zamijećen je i sukob između dva aspekta Maratona, sportskog i turističkog koji zadovoljava potrebe zajednice i gledatelja, a u kojem radi turističkih brodova s gledateljima dolazi do stvaranja otežanih uvjeta veslanja i manevriranja za sportaše/lađare:

„Mislim da je organizacija maratona ipak zamišljena u početku kao jedan turističko-sportski spektakl i organizatori moraju zadovoljit dva aspekta, turistički i sportski. Njima je ono sudaranje na startu fenomenalno jer ljudi na brodovima plješču, a ne

shvaćaju da mi možemo godinu dana uloženog truda izgubit na startu jer smo se sudarili s nekim, potopili. Mi bi htjeli da se to malo dovede u red“ (T. S., 22. 6. 2020.).

Međutim, i taj sukob ima određenu pozitivnu posljedicu u vidu stvaranja atmosfere, naboja i euforije za gledatelje koji navijaju i prate Maraton iz blizine tijekom cijele utrke:

„Ha slušajte, ali opet to nije draž bez toga, bez tih brodova i toga, a i šušur se stvori. Ne bi bilo zanimljivo toliko. Mada je podijeljeno pola Neretve za brodove, a pola za lađu. Prije se to išlo svugdje, brodovi oko lađa, to je bilo još gore. I onda smo sad to podijelili u dvi dionice, pola je Neretve za brodove, a pola za lađe“ (H. M., 27. 6. 2020.).

Na temelju provedenih intervjua, zaključujemo kako većina lađara treniranje za Maraton balansira s poslovnim obavezama i obrazovnom te privatnom sferom života u koju ubrajamo provođenje vremena s obitelji, prijateljima te bliskim osobama i dokolicu. U tom kontekstu, pripreme i treniranje za Maraton dovode do konflikta s privatnom, poslovnom i obrazovnom sferom. Lađari ulažu veliku količinu vremena koja ih ponekad dovodi do sukoba s bliskim osobama, obitelji, poslovnim obavezama i privatnim planovima:

„Ti moraš posložiti da ti je to broj jedan, i sve moraš podredit svom veslu. Ja nisam bila na moru dvije godine. Svi moji prijatelji idu, ja ne idem, jer ja hoću odraditi to kak se spada a idu baš u terminu prvi sedmi do prvog osmog a nama je recimo ove godine šesti osmi, ja ne mogu ići i recimo moj dečko je ljut jer mi ne idemo na more. Al ne idemo na more, tak je kak je, ići ćemo na more al ovo dok još mogu, odveslat ću, mislim da mi je stvarno ovo zadnja sezona i zato želim bit prva“ (A. F., 15. 6. 2020.).

„Svaka čast svim curama, ženama, roditeljima zaista što nas trpe i podržavaju, nije lako pogotovo onima koji imaju djecu. Moraju na brzinu djecu staviti navečer u krevet pa pičiti na trening, uvijek kasne malo, nema veze mi to shvaćamo. Nije lako, velika su to odricanja, ako partneri ne podržavaju, može se odmah otpisat“ (M. R., 17. 5. 2020.).

„To nakon određenog broja godina postane jako naporno, pogotovo za ljude koji imaju malu djecu ili studiraju, ili ne mogu zbog posla u smjenama. Znači u pravilu nikad nitko nije otišao da mu se zamjerilo bilo šta s veslanjem ili Maratonom ili

ekipom, uvijek su odlazili zbog obiteljskih i poslovnih ili školskih obaveza“ (T. S., 22. 6. 2020.).

„Jedna smo od najuspješnijih ekipa pa imamo taj problem za odraditi trening jer troje, četvero mladića radi u policiji, suprotne smjene. Nikako da smo svi u lađi. I to su problemi za uštimiti, za odraditi trening, jer treba nas dvanaest a uvijek par fali. Onaj radi, onaj je u školi, cure su imale i ispite, ovo ono, teško je to skupiti“ (H. M., 27. 6. 2020.).

Navedene primjere konflikta između sportskog i drugih identiteta doveli smo u vezu sa stajalištem G. H. Meada koji tvrdi da situacije u igri i timsko razmišljanje dočaravaju način na koji djeca ostvaruju osobnost i postaju organski članovi društva, što se realizira putem primanja stavova drugih članova s ciljem utjecaja na to kako djeluju u odnosu na zajednički cilj. Adler i Adler istraživali su socijalizaciju muških sportaša unutar košarkaškog tima na fakultetu. Kroz korištenje teorije uloga i simbolički interakcionizam, istraživači su otkrili kako je proučavana grupa doživjela „gutanje uloge“. Na početku fakulteta, spomenuti su sportaši bili fokusirani na slavu i sportsko bogatstvo. To je dolazilo u sukob s ostalim društvenim identitetima. Treninzi i sportsko natjecanje zauzeli su primat u području njihovog vremena i društvenih krugova. Međutim, zanimljivo je da su sportaši također prihvatili „slavljeničku ulogu“, pri tome uživajući u laskanju javnosti njihovom sportskom statusu (Đulijanoti 2008: 36-37). U kontekstu iznesenog, lađari koji sudjeluju na Maratonu i osvoje vodeća mjesta, također uživaju „slavljeničku ulogu“ unutar svoje zajednice, koja dolazi u sukob s ostalim društvenim identitetima, poput identiteta studenta, zaposlenika/radnika, oca, majke, djevojke, mladića, prijatelja.

U područje interesa konfliktne perspektive ulaze i načini na koje neke grupe dolaze do moći, kako ostvaruju dominaciju nad drugima, uzurpiraju oskudne resurse i realiziraju vlastitu volju u društvu. Zbog načina na koji je društvo strukturirano, od posebnog je interesa pitanje tko dobiva, a tko gubi (Fanuko 2009: 42). U kontekstu tog pitanja i aspekta ostvarivanja volje organizatora, naveden je primjer nejednakih uvjeta za žene koje se natječu na Maratonu odvojeno i nemaju istu razinu pažnje i društvenog spektakla. Na navedeno utječe i činjenica da imaju značajno manji broj ekipa koje se natječu, u odnosu na muške ekipe te velik broj njih dolazi s područja izvan doline Neretve. Jedan od prijedloga za rješavanje te nejednakosti je ponovno uključivanje žena u muški maraton, dakle, formiranje zajedničkog Maratona u kojem se osvojena mjesta dodjeljuju s obzirom na spol a ne na ukupni poredak:

„Ja mislim da to za sad nije pokazalo nekakve rezultate a ženski maraton ne prati nitko osim članova obitelji i uskih prijatelja. Mislim da bi cure trebale kao i na svakoj trkačkoj maratonskoj utrci sudjelovati ravnopravno s nama, samo, ako postoji trideset ekipa i ako prva ženska ekipa bude sedma, ona je sedma na maratonu al je prva i dobila je zlato za žensko.. Njih je pet, šest, i to isto izvlače ekipe s kontinenta, Sparte su se složile, ili prije dolje Nereide a sad Sparte nakon naše pobjede i nakon rezultata koji su ostvarili Argonauti i sad su one uz nas i Šumare, zajedno svi treniramo. Postoji ženska ekipa iz Siska, postoji ženska ekipa iz Sombora. Postojala je ženska ekipa iz Rijeke, a u dolini Neretve su dvije, tri ekipe. Znači opet bez kontinenta bi teško opće postojao ženski maraton u ovom obliku, jer bi se pojavile dvije ekipe i koji je smisao da se dvije lađe utrkuju. Za sad to još uvijek funkcionira, ima ih pet, šest, sedam zbog kontinenta. Da se mene pita uvijek bi vratio cure da nastupaju u ovom, mislim u jednom glavnom Maratonu i da se one bore za sebe. I ako dođu trinaeste ili četvrte sveukupno, da osvoje zlato, srebro, broncu pa uopće nije bitno koje dolaze u ukupnom poretku. Sudjelovale bi u onom velikom spektaklu, sudjelovale bi u onom startu koji je najfascinantnija stvar na Maratonu i općenito, ne znam dal u Hrvatskoj ima takav nekakav događaj gdje deset tisuća ljudi sa strane navija. Ako je trideset ekipa, to je četiristo veslača. U tom trenu kreće, to je sudaranje, to je psovanje, vikanje, potapanje. Mislim to je čudo i zaš ne bi one bile sastavni dio tog jednog cijelog spektakla. I one ako su prve u ženskoj konkurenciji pa makar bile petnaeste, imaju razloga za slavlje a onako one voze same, uđu u Opuzen, tamo ih čeka trideset ljudi“ (T. S., 22. 6. 2020.).

Nadalje, žene na ženskom maratonu također ne dobivaju novčanu nagradu jednaku onoj koju dobivaju muškarci, što intervjuirana lađarica smatra nepravednim s obzirom na jednaku posvećenost treniranju i obavezama koje pripisuje isključivo ženama:

„Muški mislim da prvo mjesto osvoji dvadeset tisuća, drugo mjesto ne znam osamnaest. A žene prvo mjesto, nisam sigurna ali mislim da je prošle godine bilo pet tisuća a drugo mjesto tri tisuće i treće je jednu valjda. Prvo omjer mi je katastrofa, jer mi jednako uložimo kao i oni s time da smo mi i žene i imaš djecu i sto i jednu stvar moramo podredit tome, ti poslije treninga moraš ić kuhat ručak, on ne mora, ti moraš. Ti ne možeš otić na pet dana priprema, oni mogu, ispada da nismo u istom rangu, a i nismo jer ono, muški su tamo sve a mi smo, ne znam, par puta nam uleti neki muški pa

kaže a šta nisi doma nego tu veslaš. Tak da što se tiče naših nagrada ja mislim da apsolutno nisu dovoljne ali mi ne veslamo zbog nagrade, jer da veslamo zbog nagrade, ne bi odveslale deset kilometara. Al evo meni je recimo žao što mi ne možemo podijelit unutar ekipe pa da svako dobije ne znam tisuću kuna ili petsto kuna, znaš da si i mi to nekak možemo rasporedit ili za iduću sezonu, mi dobijemo ono, siću“ (A. F., 15. 6. 2020.).

Ozbiljne podjele u odnosu na spolove prisutne su u novčanim sportskim nagradama i području sponzorstva, što ukazuje na vidljivu dominaciju muškaraca u mišljenjima i marketingu (Guttmann 1991: 251-252 prema Đulijanoti 2008: 138-139). Također, postoji razlika i u pogledu štita kneza Domagoja, koji nije jednake veličine i težine kao i u muškom maratonu. Intervjuirana lađarica smatra kako bi štit u ženskom maratonu trebao biti veći od postojećeg, ali ne nužno jednak onome u muškom maratonu:

„Kod muških je onaj ogromni od trideset kila, a kod nas ti je, primiš ga onak, s malim prstom. Naravno da bi voljele dobiti originalan štit, to si odmah ono, ne mora bit tak težak da ga možemo dignut al barem malo veći, da“ (A. F., 15. 6. 2020.)!

Međutim nejednakost u vidu odvajanja žena i muškaraca ima određene pozitivne posljedice poput veslanja kraće, manje zahtjevne rute Maratona:

„Pa da zato što je to dosta naporno. Posebno, naporno je za nas muškarce, ne želimo mi sad podcijenit žene al je prenaporno to za njih, dvadesetdva kilometra, dva sata i deset minuta, baš je previše. Teško to i muškarci izdrže. Jer je i vrućina i sve se skupi taj dan, to je prenaporno za njih. One sada imaju ženski maraton od deset kilometara, sasvim dovoljno, nizvodno od Metkovića do Opuzena“ (H. M., 27. 6. 2020.).

„To su ti onak ogromni muškarci i ono, ne možemo se mi nosit s njima, puno su teži i zato idu puno lakše u njoj dok mi jako teško topimo te lađe. Ta lađa ima skoro ja mislim devetsto ili tonu, nisam sad sigurna, kako koja“ (A. F., 15. 6. 2020.).

Primjer konflikta u području moći pronalazimo u odluci skupštine o mjestu održavanja Noći prvaka. Tu vidimo kako je sukob pobjedničke ekipe Bjelovarski Argonauti rezultirao pregovaračkom pobjedom Bjelovarčana:

„Donešena je odluka da se Noć prvaka mora organizirati u dolini Neretve, i onda je Bjelovar rekao ne, mislim poslije svih ovih događanja, mi smo rekli, mi ćemo napraviti feštu u našem selu ili u našem mjestu, tko želi doći neka dođe, tko ne želi, ne mora doći“ (T. S., 22. 6. 2020.).

Suvremeni sport shvaćen je i kao faktor potkrepljivanja društvenih nejednakosti, djeluje kao poprište otpora i konflikta. Odnosi moći su fleksibilni, raznoliki, promjenjivi i konstantno sveprisutni (Biti 2018: 129).

Kroz konfliktnu perspektivu promotreni su i uvjeti treniranja i resursi koji su nejednaki za različite ekipe koje se natječu. Pristup rijeci ili jezeru bitan su faktor u pripremama za Maraton. U nastavku je iznesen primjer ekipe Argonauti Bjelovar koji u svom gradu nemaju jezero ili rijeku potrebnu za trening već su primorani putovati i do pedeset kilometara kako bi trenirali:

„Da bi trenirali mi smo prvih godina, prve tri, četiri godine trenirali na Jarunu. Doći do Jaruna iz Bjelovara u radnom danu kad je gužva, negdje dva sata i računaj s presvlačenjem, pripremom lađe, vesla, sjedalice pa onda trening, to je pet, šest sati. Mi smo redovito u četiri kretali iz Bjelovara, vraćali se u ponoć, jer moraš negdje još stat neš pojest, popit i to je velika žrtva. Onda smo te dvijeidesete nabavili svoju lađu, pa smo mogli početi trenirati na našim ribnjacima. Ti naši ribnjaci su opet bili dvadesetpet kilometara od Bjelovara, sad smo na jednom malom ribnjaku osam kilometara od Bjelovara, koji je jako loš. Znači imamo jako loše uvjete, praktički nemoguće i zato dolazimo na Jarun, idemo na to još jedno jezero, Šodericu pored Koprivnice, to je pedesetpet kilometara od Bjelovara. Znači mi svaki trening, nas dvanaest, petnaest ili dvadeset mora sjest u aute i napraviti sto kilometara za trening“ (T. S., 22. 6. 2020.).

Kladionice smo također predstavili kao faktor unutar konfliktne perspektive. Tema klađenja tek je nedavno stekla pozornost domaće znanosti, u skladu s time smatramo korisnim ponuditi stručnu definiciju koja obuhvaća temeljne odrednice klađenja: „Klađenje je igra u kojoj sudionici pogađaju ishode različitih događaja predloženih od priređivača klađenja, a okolnost koja odlučuje o dobitku ili gubitku ne smije biti nikome unaprijed poznata i mora biti takve naravi da na nju ne mogu utjecati ni priređivač ni igrač, a iznos dobitka ovisi o visini uloga po kombinaciji i o tečaju pojedinog događaja“ (Kozjak 2016: 24-25 prema Biti 2018: 216).

Sportsko je kladenje odnedavno postalo zanimljivo i sociologiji, pored medicinske znanosti čija je pažnja već od ranije fokusirana na psihopatološki aspekt tog fenomena. Sociologija još uvijek promatra kladionice kao određeni vid društvene patologije, ali ujedno i kao bitan segment aktivnosti u dokolici (Kozjak 2016: 9-19 prema Biti 2018: 219). U nastavku su navedeni iskazi lađara u okviru kladenja, koji uključuju konkretne elemente za stvaranje pritiska, napetosti i poticanje konflikta kod navijača i lađara u slučaju nezadovoljstva rezultatom ekipe na koju su uloženi novčani iznosi. Kladenje na određenu ekipu stvara dodatne tenzije i opterećenje osobama koje veslaju za tu ekipu te osobama koje su uložile novac na nju. Glavni fokus stavlja se na materijalni, novčani aspekt što je suprotno iskazima lađara koji često naglašavaju kako ne veslaju zbog novčane nagrade. Također, dolazi do razočaranja dijela zajednice koje ne proizlazi iz emocionalne i lokalne privrženosti ekipi za koju se navija, već iz materijalnog, novčanog gubitka:

„Ja mislim da je to loše utjecalo na sam Maraton. Znam u nas u Kominu se jedne godine ogromni novci sipali, ljudi su mećali, to nije bilo normalno, stavljali novaca i novaca i ja mislim da se to negativno odrazilo na same veslače. Stvorilo im je dodatni pritisak, čak su neki i od veslača mećali na kladionicu novac i to je na njih negativno utjecalo, na psihu i dodatna nervoza, izgubiti ću i Maraton i novac. To stvara opterećenje, jer je bitno na taj dan da smo hladne glave, da nemamo neka ta dodatna opterećenja. Bilo je ljudi po deset tisuća kuna da su mećali, dvadeset na našu ekipu te godine. Ono radili smo čudo, bili spremni, nikad takvi, izgubili Maraton, a ljudi su stavili brdo novaca, to je bilo sve razočarano taj dan. I vodili smo do pola Maratona i izgubili trku“ (H. M., 27. 6. 2020.).

„Bila je priča, te godine su bili najveći i jedini favoriti Gusari Komin i Stablina. Oni su bili milijama bolji od svih drugih i od nas. Oni su izgubili Maraton, samo zbog svoje gluposti jer su se sudarali i postojao je među te dvije ekipe ogroman strah da ne pobijedi susjedno selo. Znači oni su se više bojali susjedove pobjede nego da su željeli svoju pobjedu, i mi smo to iskoristili. Znači cijelo vrijeme su se sudarali, mi smo to iskoristili i realno mi smo bili najbolji. Priča ide da je oko petsto tisuća kuna uloženo u kladionice u Stablina i u Kominu, što je legitimno. Nisu ulagali na protivnike pa da bi izgubili, oni su stavljali na sebe jer su bili uvjereni da će pobijediti. I mi smo čuli da je tu bilo svega, da su ljudi stavljali svoje životne uštedevine, uvjereni da će pobijediti.

I onda u zadnjoj minuti su Argonauti njima pomutili ne samo pobjedu nego nekim ljudima i puno više, to smo sve poslije čuli“ (T. S., 22. 6. 2020.).

4.3. Interakcionistička perspektiva

Kroz interakcionističku perspektivu društvo ne egzistira kao nešto samo po sebi, locirano izvan nas, nego se putem interakcija konstantno ispočetka formira. Ta je perspektiva orijentirana na specifične, prilično detaljne aspekte svakidašnjeg života pojedinaca (Fanuko 2009: 43). Kroz interakcionističku perspektivu razmotrili smo kako lađari doživljavaju zainteresiranost mladih generacija za nastavljanje tradicije Maratona. Lađari su iznijeli negativne doživljaje trenutnog društva u pogledu njihove zainteresiranosti, pritom naglašavajući utjecaj tehnologije, socijalizacije u kafićima i odabiru lagodnijih aktivnosti u dokolici umjesto napora za viši cilj, često financijski neisplativ: *„Mi smo očekivali da će toga bit više, mada mladi su danas, ovaj brzi život, mobitel, kafić i tako. Al ima, ima pojedinaca koji baš zagrizu za to al nije previše“ (H. M., 27. 6. 2020.).*

„Sad će to možda zvučat bezobrazno al ja i kad pričam sa svojim prijateljima koji su profesori u osnovnim i srednjim školama, djeca su sve blaža i malo su mlaki, kako bi se reklo. I mislim da tu svatko ko se odluči za veslanje u srednjoj školi i slično, svaka mu čast ja ga podržavam ali sve ih je manje zato što lakše je igrati igrice, bit za kompom nego se ić dva sata trat tu po vodi. Malo tko će nešto radit iz ljubavi, iz neke strasti, tako da neko će reć zašto bi veslao Maraton, trenirao, veslao tisuću kilometara godišnje na treningu kad na kraju krajeva, nemaš ni jednu lipu od toga, još moraš dat iz svog džepa nešto, tako da mislim da mladi nisu tu motivirani. Jedino bi se moglo nekog motivirat da dobiva novce ali ovako, ti mlađi su sve nježniji, nadam se da će se to promijenit“ (M. R., 17. 5. 2020.).

Kroz interakcionističku perspektivu otkrivamo kako ljudi postupaju i djeluju da bi kreirali, proizveli, održali ili promijenili društvene obrasce (Fanuko 2009: 43). Za navedeno, predstavljen je primjer koji govori o tome kako je Maraton lađa, treniranje i fizičko rekreiranje učinio društveno prihvatljivim na prostoru doline Neretve, dok se ideja trčanja kao oblika treniranja činila sramotnim:

„Ja u ekipi nisam imo ni jednoga sportaša. Kad san ja njima reko da ćemo ić trčat, ić u teretanu, oni su meni rekli šta je teretana, gdi ćemo trčat, da nas vidi neko čovječe.

Bruka! Onda smo morali ić trčat kroz šumu da nas niko ne vidi, mislili bi evo ih poludili. Dobra ti je stvar u ovome svemu, što se tiče Maratona i lađa, što svako misto u dolini Neretve, naprimjer, ima sad svoju teretanu“ (T. P., Knjaz 2019.).

Interakcionistička perspektiva pokazuje nam i kako se ljudsko ponašanje mijenja s obzirom na situaciju. Primjer za to pronalazimo u odnosu prijateljstva s tada nepoznatom, vanjskom ekipom Argonauti Bjelovar, sve do preokreta pristupa u trenutku kada Argonauti postaju konkurentna ekipa:

„Mi kad smo pobijedili nije bilo prijateljstva par mjeseci, čak ja bi reko do sljedećeg Maratona dok nismo izgubili ali to je ono što se i nama sviđa, to je taj jedan južnjački mentalitet, oni su jako divni domaćini kad ih ne ugrožavaš. Kad smo ih mi ugrozili, više nismo bili baš toliko dobrodošli, ali to je samo tako kod ovih par ekipa koje su imale ambicije za prvo mjesto. Iduće godine kad su pobijedili Gusari pa godinu poslije kad je pobijedila Stablina, onda smo si ponovno postali svi mi dobri s njima, al trebali su pobijediti“ (T. S., 22. 6. 2020.).

Nadalje, kroz interakcionističku perspektivu razmotrili smo kompleksnost odlučivanja o ulogama u ekipi, od kojih izdvajamo ulogu kapetana, paričara tj. kormilara i lađara. Uloga kapetana dodijeljena je osobi s najvećom razinom emocionalne posvećenosti i angažmana, dok je uloga trenera dodijeljena najiskusnijoj osobi u pogledu sudjelovanja na Maratonu, s izraženim veslačkim sposobnostima. Uloga paričara/kormilara dodjeljuje se osobi s višestrukim sposobnostima za obavljanje različitih zamjena u lađi, s naglašenom racionalnom osobinom dok prva dva lađara na pročelju moraju imati izražen talent ritmičnosti:

„Pa evo konkretno Ivan, zaista nas drži sve na okupu, to je teško, uvijek je puno ljudi, teško je to držat na okupu. On je kad smo išli osnovat novu udrugu, odmah smo znali da će on bit kapetan jer on zaista to voli i trudi se oko toga. A ostalo, postoji Petar on je prvi lijevi on drži ritam. To je trener odredio zato što je najiskusniji od nas, odličan je veslač i onda trener njemu da ulogu da drži ritam“ (M. R., 17. 5. 2020.).

„Pa ima tu dosta varijanta, dosta mi to važemo i po težini. Na pariću morate imat čovika koji je sposoban, koji je hladne glave jer on vodi trku. On odlučiva gdje idete. Znači paričar mora bit sposoban za neke stvari, a mora bit i spreman da može i on čak zaminit veslača, da se minjaju. A prva dvojica su bitna da drže ritam. Jer oni daju

ritam lađi, broj zaveslaja i da su oni u ritmu, jer ako nisu u ritmu veslači, onda lađa ne ide kako treba, gubi brzinu. Jer ako ovi na primjer s krme prije zaveslaju nego oni naprijed, svak mora pratit ovu prvu dvojicu. I sad ima tu nekih još caka dosta koje mi ne smijemo odavat, za raspored u lađi. E al nije bitno po spremi, jer prije su tu ljudi mislili da ako je neko naprijed prvi, da je on najjači, što ne mora bit točno, nije to to. Nekad na petici budu ljudi jači nego vamo i po kilaži i po svemu, sve gledamo“ (H. M., 27. 6. 2020.).

5. KULTURA I DRUŠTVO

Prema Cliffordu Geertzu kultura je sustav značenja kojemu prilazimo kao semiotičkom problemu (Geertz 1998: 11 prema Potkonjak 2014: 85). U sociologiji pojam kulture obuhvaća kompletno društveno nasljeđe određene grupe ljudi, u što ulaze naučeni obrasci osjećaja i djelovanja te mišljenja neke grupe, zajednice ili društva, zajedno s izričajima tih obrazaca u materijalnim objektima. Nadalje, kultura nam nudi koncept ili plan za tumačenje vlastitog iskustva i usmjeravanje djelovanja (Fanuko 2009: 50-52). Prema Geertzu, analiza kulture treba stremiti pronalaženju ključnih simbola, jedne i/ili više skupina simbola koji nose predodžbe, shvaćanja i osjećaje, ali ujedno i određivanju odnosno utvrđivanju unutrašnjih pravilnosti u njihovu formiranju, a koje se nalaze u osnovi ljudskoga iskustva (Auge u Segalen 2002: 37). U nastavku ćemo predstaviti primjer nematerijalne i materijalne kulture u kontekstu Maratona lađa. Primjer nematerijalne kulture pronalazimo u načinu života, radu i osobinama ljudi na prostoru doline Neretve. Način života zahtjeva fizičku i psihičku izdržljivost s obzirom na teškoće koje dolaze s poljoprivredom kao glavnom gospodarskom granom tog područja. *Specifični južnjački mentalitet, emotivni, ali pored toga borbeni, grubi i teški, dobri domaćini* prema svima koji im ne predstavljaju ugrozu, svi izneseni epiteti navedeni su kao karakteristične osobine Neretvana.

„Pošto se svi mi dole bavimo poljoprivredom jer si jednostavno osuđen zbog manjka posla, ti svake godine moraš više, više i više radit da bi ostvario prihod ko prethodne godine i onda još imaš problem s tim što zbog skretanja tokova rijeke Neretve gore u gornjim tokovima, more prodire sve više unutra i nama na biljkama ostaje sol, izbaci po listu soli. Dosta će to bit veliki problem za budućnost, mislim već jest a što bude više vrijeme išlo bit će taj salinitet jako velik problem“ (I. P., 19. 5. 2020.).

„To je kraj koji te naučio da se boriš za svoje il neš imat ništa. Ak hoćeš nešto imat moro si grist i to te nauči takav kraj tamo. I vidim da su takvi i zato je meni moj otac uvijek govorio kad sam krenuo veslat Maraton, nemaš ti šanse protiv njih, oni odmalena kopaju u polju šta ćeš ti iz Zagreba protiv njih. Al opet trebalo mi je godina da si prebacim mentalitet malo u tu stranu, malo očvrsnem fizički i psihički. Znači nekom iz grada treba ipak dosta vremena, puno više vremena da može nešto takvo odraditi. Njima je to sve prirodno i mislim da su oni puno čvršći ljudi od nas ovdje u Zagrebu“ (M. R., 17. 5. 2020.).

„Ali to je ono što se i nama sviđa, to je taj jedan južnjački mentalitet. Neretvani imaju stvarno jedan specifičan mentalitet ljudima sa strane. Oni su predivni domaćini, super, ali su jako grubo i tvrdi i teški i naravno da sve to doživljavaju i puno emotivnije, jako su emotivni. I taj Maraton je zato i postao spektakl što su ga oni doživjeli toliko emotivno i kao neku vrstu svoje tradicije što sad već i je. Oni su jako divni domaćini kad ih ne ugrožavaš, kad smo ih mi ugrozili više nismo bili baš toliko dobrodošli“ (T. S., 22. 6. 2020.).

Primjere materijalne kulture predstavljaju *neretvanska lađa* i *trupa* ili *trupica*, kao tradicijska plovila toga kraja, korištena u svrhu prijevoza, lova, ribolova i za potrebe slavlja poput vjenčanja te trenutke rađanja djece i prijevoza preminulih do groblja: *„U lađama su se prevozili svatovi iz mjesta u mjesto kao i 'mobilija' mladenke, mrtvaci do groblja, plodovi sa zemlje, građa za kuću“* („Povijest.“ *Udruga lađara Neretve - posljednji pristup 13. 11. 2020.*). S ciljem očuvanja, lađe su konzervirane potapanjem u mulj, te su rađanjem Maratona lađa i za njegove potrebe, vađene iz mulja i obnavljane. U današnje vrijeme, trupica se i dalje koristi poglavito za ribolov dok se lađa, osim u Maratonu, i dalje koristi kao prijevozno sredstvo za dolazak u dijelove doline do kojih nije moguće doći danas uobičajenim prijevoznim sredstvima:

„Lađa je na području Doline Neretve gotovo oduvijek. Lađa bi vam bila možemo reći danas kao kamion, a trupa bi bila kao jedan motocikl. S trupom se je išlo u lov, ribolov, prevozila se jedna do dvije osobe, a lađa je puno šira, puno veća, ona može prevoziti teret nekih dvije i pol ili tri i pol tone. U njoj se ono što se kaže, rađalo, umiralo, vjenčavalo, slavilo, žalovalo“ (M. M.-U., Knjaz 2019).

„Devedesetosme, u to vrijeme u dolini Neretve preostalo je osam starih drvenih lađa. I šta je bilo, oni su svi znali di je njegov djed potopio lađu u mulju. I onda su oni vadili te lađe iz mulja, preparirali je, malo je klepali i imali lađu“ (M. G., Knjaz 2019).

„One su sve zapravo bile na neki način konzervirane. Bile su potopljene u mulju pa su ih onda izvlačili da bi obnovili te stare lađe i onda napravili nove“ (I. P., 19. 5. 2020.).

„Prije su to naši preci, didovi koristili. Ima ljudi koji koriste u prijevozu lubenice s imanja, mandarine. Ja osobno ne koristim u privatnom životu. Ja koristim malu ovu trupicu za ribolov i iz nje bacam mrežu, lovim ribu, sve isto na vesla kako su moji did, pradjed i otac i sad sam ja to naslijedio. Meni otac ima sedamdesetčetiri godine, još ide u trupicusamnom u ribolov. Mi smo inače po tradiciji dolje cili život, ja sam s dvanaest, trinaest godina počea lovit ribu. Otkad se rodimo, mi smo vam u trupici doli, ko djeca. A inače, moja obitelj je dole na ušću Neretve baš poznata po tomu ribarenju, tako da sam ja to s ocem i tako se to naslijedilo, otac od svoga oca i to nam je izgleda u genima. Mi smo s veslom svaki dan u ruci, i onda je krenija taj Maraton, eto, tako smo dobili neku novu ljubav“ (H. M., 27. 6. 2020.).

„Postoji jako velik dio gdje je zemlja, što mi zovemo 'u blatu'. Određenom melioracijom stvorene su table, znači komad zemlje. Jedini način na koji možeš doć je s plovilom nekim i sad lađa, ona je u osnovi teretno vozilo bila i zato što ono može uć u te plitke rukavce a može nosit jako puno tereta“ (I. P., 19. 5. 2020.).

Lađa uz sebe nužno povlači i nematerijalnu kulturu, običaj *lancanja lađe*. Lancanje su uglavnom izvodile žene, koje su s obale putem dugačkog konopa vukle lađu dok je muškarac sjedio u lađi punoj tereta i kormilario, upravljao njome („Naša Neretva - Tradicijska plovila.“ *Naša Neretva* - posljednji pristup 13. 11. 2020.):

„U prošlosti se ona nikad nije veslala na ovaj način, nego se veslala na pariće, znači na dva vesla il se lancalo. Muškarac bi bio unutra i kormilario bi a žene i muškarci, većinom žene su vukle konopom lađu uz obalu“ (I. P., 19. 5. 2020.).

U nastavku su predstavljeni simboli i rituali kao komponente kulture prisutne u Maratonu lađa.

5.1. Simboli

Nastanak kulture temelji se na simboličkoj komunikaciji, što je specifično ljudski način komunikacije. Simbol se odnosi na bilo koji fenomen koji nosi određeno značenje, te mu je to značenje društveno i kulturno pripisano (Fanuko 2009: 59). U kontekstu Maratona, štit kneza Domagoja predstavlja simbol pobjede na Maratonu, simbol pobjede svog mjesta, sela ili grada: „Nitko se nikad nije borio za novce, svi se bore za nekakvu pobjedu a pobjedu simbolizira onda ili pehar ili u ovom slučaju veliki štit“ (T. S., 22. 6. 2020.). „Gusarsko blago je tu na našim zidovima. Ovaj veliki za prvo mjesto se dobiva. Bit je ovo podignut u Pločama na bini“ (H. M., Knjaz 2019). „Volili bi mi da ostane, taj prijelazni štit, ta glavna nagrada kneza Domagoja da ostane u Neretvi, al Bogu hvala zašto ako su ljudi trenirali, bili uspješniji, čestitamo i to je to, nema tu“ (H. M., 27. 6. 2020.).

Društvena okolina unutar koje živimo sačinjena je od simbola čije je značenje društveno i kulturno definirano, te kroz proces socijalizacije pojedinci uče kako prepoznati značenje simbola kulture u kojoj se razvijaju i odrastaju (Fanuko 2009: 59). Kao primjer društvene okoline, iznosimo prostor doline Neretve u kojem se kroz odrastanje i život u zajednici naučilo značenje simbola štita kneza Domagoja, dok se procesom socijalizacije značenje tog simbola proširilo i na druge kraje Hrvatske. Upravo zato što je značenje simbola društveno i kulturno određeno, samo podizanje i slikanje sa štitom nema svoje realno značenje ako nije potkrijepljeno stvarnim uspjesima, procesom osvajanja Maratona i statusom pobjednika:

„Domagojev štit je isto kao bilo koji prijelazni pehar u svjetskom nogometnom prvenstvu ili u Wimbledonu. To je simbol dolje, to je jedna velika čast ali u konačnici, za to se spremamo cijelu godinu i svaka ekipa bi ga voljela jednom podić. Ja znam kad smo mi bili na pripremama godinama u Rogotinu, oni su osvojili veliki štit u trajno vlasništvo jer su osvojili tri puta za redom i ostao im je. I onda smo mi taj štit, mi smo se slikali s njim, on ima negdje trideset kila, mislim da je brončano mjedeno, izradio ga je jedan akademski kipar. Mi smo se prije slikali s njim al to je slikanje bez pokrića, kao da se sad nas dvoje slikamo s medaljama srebrnim od nogometaša al nismo to osvojili. E al onda, deset godina poslije smo mi to osvojili i taj štit donijeli u Bjelovar i onda smo s tim štitom putovali po cijeloj Hrvatskoj i nastupali smo na utrkama, na Dunavu došli smo sa štitom, nastupali smo na utrkama u Sisku, došli smo sa štitom, imali smo doček na trgu bana Jelačića u Zagrebu, došli smo sa štitom. Štit je prošarao cijelu Hrvatsku i onda smo ga morali vratiti sljedeće godine“ (T. S., 22. 6. 2020.).

Kroz pripisivanje i nametanje specifičnih značenja predmetima i događajima, simboli u velikoj mjeri eliminiraju druga moguća značenja (Haralambos i Holborn 2002: 1056). Tako štít kneza Domagoja isključuje drugo moguće značenje izuzev pobjede na Maratonu lađa.

5.2. Rituali solidarnosti

Rituali predstavljaju načine izražavanja centralnih vrijednosti i važnih tema za određeni kolektiv ili grupu, te označavaju oblike ponašanja koji se odvijaju po standardiziranim pravilima i u zadano vrijeme te najčešće uključuju simbole. Repetitivnost je česta karakteristika ritualnog djelovanja te alat za izazivanje osjećaja, usmjeravanje spoznaje i organiziranje društvenih grupa. U ritualu su prisutne osobine drame, osobito u pogledu načina izazivanja osjećaja kakvi se, primjerice, javljaju u kazalištu, putem različitih podražaja boja, svjetla, zvuka i pokreta (Fanuko 2009: 65). U nastavku će biti predstavljeni rituali solidarnosti unutar Maratona lađa, koji služe povezivanju pojedinca s grupom ili s društvom u cjelini. Primjeri rituala solidarnosti na Maratonu lađa su pjevanje navijačkih pjesama, pucnjevi kuburaša, ritmično bubnjanje, dodjela nagrada od strane glumca u kostimu kneza Domagoja i predsjednice/predsjednika države, Noć prvaka, državna himna te unutarnji rituali specifičnih ekipa.

Pjevanje navijačkih pjesama uključuje pjesme koje su napisane i skladane posebno za određenu ekipu i nose obilježja mjesta kojeg predstavljaju te se puštaju na brzinskim utrkama koje određuju startne pozicije na Maratonu:

„Svaka ekipa svoju pjesmu ima. Mi smo čak u Kominu imali dvije, tri verzije, uvijek nešto se novo snima. Kad veslamo brzinske u Opuzenu, e onda se pušta. Većinu tih pjesama je napisao Denis Batinović, inače ga zovu Pekma. A skoro svako mjesto, nije on sve napisao ali devedeset posto. Te dane kod nas doli proradi taj dišpet neretvanski i to je čudo. Ovi traže pismu, oće da bude bolja od susjednoga mjesta, ovi oće ovu, čudesu. Većina, nisu baš svi ali većina“ (H. M., 27. 6. 2020.).

„Svi imaju neka obilježja tog mjesta što se komponiralo u te pjesme. Mislim ima dobrih pjesama, ima onih koje ono, doživim teško susramlje kako bi se 'cringe' na hrvatski reko. Neke su stvarno dobre ali neda mi se neke žalopojke slušati. Recimo Komin ima jako puno pjesama jer su oni bili osvajači tako da dosta su oni izbacivali, ima kvalitetnih al ima i nekih ono, bolje ne. A mislim to je nekakva uobičajena

špranca krenula, neko je napravio prvi i onda su svi pravili nekakve svoje pjesme. Tako da to je kao jedan dio tog cijelog stiha i da svaka ekipa ima svoju pjesmu. I onda se ona pušta kad je brzina, puste svoju pjesmu i vjerojatno onda kasnije na proslavama. Mislim daje neki stih svemu tome, opet imaš nešto što okuplja ljude na neki način dodatno“ (I. P., 19. 5. 2020.).

Pucnjevi kuburaša označavaju početak utrke, što se doživljava kao dojmljiv i emocionalno intenzivan ritual, jednim dijelom uveden i zbog praktičnosti označavanja početka utrke, dok je ritmično bubnjanje postojalo kao ritual u prijašnjim godinama te je s vremenom uklonjen:

„Na samom startu Maratona imaju ti kuburaši, označavaju start. I kad se čuje pucanj, to je nešto neopisivo, taj start. Svi smo mi napeti ko puške. I to se kasnije uvelo, prije se označava start s raketom, s pucnjom. Pa je uvijek bilo problema, zakaže ovo, zakaže ono i onda su doveli te kuburaše i od tada je to ostalo. I sad je to ušlo ko u tradiciju, da oni dođu tu i označe start“ (H. M., 27. 6. 2020.).

„Prije je bila tradicija, znači u lađi ima dvanaest ljudi, deset veslača, jedan paričar, to je onaj kormilar iza i dvanaesti čovjek koji je prije bio bubnjar al zadnjih mislim četiri, pet godina, maknuo se taj bubanj. Znači do sada je bio taj bubanj tradicija, on kao lupa ritam al to su maknuli. Što je tradicionalno i uvijek je to meni takav osjećaj, to je nevjerojatno“ (M. R., 17. 5. 2020.).

„Morali su bubnjati dok prolaze kroz tri grada. Originalno, bubnjar je trebao njima davati ritam ali ljudi se prate bez toga tako da se to koristi kao rezervni veslač ili kao trener koji određuje taktiku, nešto tako“ (I. P., 19. 5. 2020.).

Dodjela nagrade pobjednicima uručuje se od strane glumca u kostimu kneza Domagoja i predsjednice tj. predsjednika države:

„Prije je to bio čovjek koji je došao u Metković jer je Metković imao jako dobru rukometnu tradiciju i on je došao tamo negdje sedamdesetih igrati rukomet u Metković. Zapravo je originalno iz Splita i on je bio nekakav umjetnik i profesor u srednjoj školi, tako da je dosta tih manifestacija radio i onda su oni zapravo imali uprizorenje. Obučeni su bio kao knez Domagoj, imao je svoju gardu i nakon što je on umro, zamijenio ga je i isto jedan lik, amaterski glumac. A mislim to je fora, on ti dodjeljuje štiti“ (I. P., 19. 5. 2020.).

Jedan od rituala solidarnosti je i Noć prvaka, koju pobjednici Maratona lađa organiziraju nekoliko tjedana nakon utrke:

„Ona je uvijek dva, tri tjedna poslije. Tebi treba par tjedana vremena da to organiziraš jer ne znaš da ćeš bit prvak. Ja sam siguran da je najbolja fešta bila u Bjelovaru dvije i nešto. Organizirali smo sedam autobusa, besplatnih za sve. Na kraju je došlo tristo i nešto Neretvana. Organizirali smo im smještaj i hranu, sve skupa smo imali šesto ljudi na gala spektaklu u jednom kulturnom događaju to popodne. Onda smo imali šesto ljudi na gala večeri, ali to nije bila fešta onako, narodno veselje, to su bili stolovi kao na nekakvom vjenčanju, po deset ljudi, za šesto ljudi je bila večera. I onda je bio koncert na kojem je bilo negdje dvije i pol tisuće ljudi, Bjelovarčana i svih s Marijanom Banom i još dva benda. Tako da smo mi digli to na jednu puno veću razinu, mislim bilo je skupo i koštalo nas je ali smo procijenili, vjerojatno nam je to prvi i zadnji put u životu, idemo to napraviti onak kak treba. I nismo htjeli organizirati u dolini Neretve jer smo htjeli to organizirati za naše sugrađane, jer smo donijeli štiti u Bjelovar. Tako da što se tiče Noći prvaka, neke ekipe je uopće nisu održale, organizirale. Neke Noći prvaka se pamte kao veličanstvene poput Staševice“ (I. P., 19. 5. 2020.).

Kroz Noć prvaka obnavlja se i solidarnost grupe, povećava se njezin stupanj integracije. To je dovedeno u vezu s primjerom dočeka nogometaša Nike Kranjčara, kojem je nadjenut status zvijezde od strane navijača Hajduka, stanovnika grada Splita i splitske sportske javnosti. Rezultat sportskog i regionalnog ujedinjenja Splita oko navedenog događaja je integracijska funkcija rituala i obnova solidarnosti. Ritual Kranjčarevog dočeka donio je i mobilizacijski zamah za grad i regiju koji se ne mora manifestirati samo u sportskom polju (Mišetić 2004: 67-84 prema Biti 2018: 132-133). Jednako tako, ekipa Argonauti Bjelovar donijela je i mobilizacijski impuls gradu Bjelovaru: *„Argonauti su donijeli štiti kneza Domagoja u Bjelovarsko-bilogorsku županiju. Naši lađari dobra su turistička promidžba za Bjelovarsko-bilogorsku županiju“ (Pavlović, 2016).*

Nadalje, zanimljivo je istaknuti da se patriotizam, političko jedinstvo i solidarnost izražavaju kroz ritual poštovanja nacionalne zastave i pjevanja državne himne. Intenzivni kolektivni osjećaji i emocionalno „vrenje“ predstavljaju sredstva uz pomoć kojih rituali pružaju tumačenje značajnih kolektivnih simbola (Fanuko 2009: 65). U tom kontekstu, na Maratonu

je prisutan ritual puštanja državne himne netom prije početka utrke, koja ima svoju emocionalnu, svečanu i praktičnu funkciju:

„Uvijek ti je početak himna, znak za start. I onda mi svi držimo vesla prema gore i kad da sutkinja znak, tad krenemo u borbu. To me toliko nabrije, mi smo većina baš domoljubno nastrojena i onda još kad to čuješ, to ti je onak broj jedan. Jer sam inače iz sporta i uvijek kad je neš ono malo svečanije, uvijek se svira himna. Meni baš puno znači, osobno meni“ (A. F., 15. 6. 2020.).

„Kad je himna, svi smo nervozni, ipak se to malo otegne, stojimo tu, čekamo start, himna je duga, nikad krenit, svi smo napeti kad će start“ (H. M., 27. 6. 2020.).

„Start je uvijek u pet sati i kreće himna, cijela, ne skraćena što ne volim. I onda kad se završi himna, sudac daje znak rukom i kuburaši pucaju kubure u zrak i kreće ludilo. E taj dio mi je, to mi je najdraže to kad krene himna, te kubure, to je srce na petsto otkucaja, to je nešto posebno“ (M. R., 17. 5. 2020.).

„To je super. Sjećam se davnih dana je bilo problema što nakon himne smo znali ostat još deset, petnaest minuta čekajući start a u stvari se čekao taj turistički vlak. Trebao je proć jedan teretni vlak u luku Ploče i onda bi se pojavio tek ovaj s navijačima, navijački vlak i to je bilo grozno. Ali sad, već godinama je super. Ide himna, svi držimo vesla u zraku, kad znamo da dolaze zadnji stihovi, spuštamo vesla u vodu i spremamo se za start. Čim završi himna, u narednih sekundu do tri kreće start i to je fenomenalno, barem znamo kad je jer je jako velika nervoza, buka, galama, bengalke su u vodi. Da nema te himne, prvo ne bi znali uopće kad će krenut, ovo ima svoju čar. Ja vjerujem da je to isto jedan scenski doživljaj za publiku gdje četiristo, petsto ljudi drži vesla u zraku u znak pozdrava himni i onda kreće show, meni je ok. Al je jako psihički stresno, čekat da to sve prođe“ (T. S., 22. 6. 2020.).

Smith naglašava potrebu razlikovanja nacionalizma od nacionalnog osjećaja. Prema njemu, nacionalni osjećaj je osjećaj kolektivne pripadnosti jednoj naciji, koji je raširen u cijeloj grupi (Banovac 1998: 89). U kontekstu iznesenog, primjećujemo da se sport koristi kao socijalno sredstvo grupne integracije te kao način na koji se bude nacionalni i patriotski osjećaji. Takvo korištenje sporta ima za posljedicu aktiviranje grupnih veza i pružanje mogućnosti nacijama da se užive i identificiraju sa svojom grupom (Koković 1986: 95 prema Komar 2015: 400).

Simbolički aspekti rituala pobuđuju kod sudionika intenzivne emocije koje se dodatno pojačavaju posebnim postupcima (Fanuko 2009: 65). Što je vidljivo upravo u prethodno iznesenim primjerima, gdje kazivači naglašavaju intenzitet doživljenih osjećaja u trenucima pucnjeva kuburaša, bubnjanja te sviranja himne.

U rituale solidarnosti ubrojili smo i one koji se tiču specifičnih rituala ekipa vezanih uz hranu, pjesme i poštapalice:

„Mi smo davno naredili i dogovorili se da ne bi slučajno nekom palo na pamet uzet nešto što nije dozvoljeno i onda smo se mi voljeli uvijek tamo pokazat. Svako bi dobio šaku špeka i češnjaka. Jedna nutricionistica nam je rekla da je to jako dobro sat vremena prije utrke, da ta slanina ili špek jer je slan, veže na sebe tekućinu i onda ju otpušta za vrijeme utrke a nije jako težak na želudac. Jer mi smo već onda jako gladni, ne možeš s punim trbuhom ić na Maraton a ako si gladan, ne valja. I onda smo skužili da nam je špek, ali bez kruha, bez ičega, super. Češnjak je više radi fore i onda ide još gutljaj rakije svakome, i tad smo pobijedili. Za razliku od nekih sportaša koji jedu nekakve pločice, energetske napitke, mi smo bili na špeku i na rakiji“ (T. S., 22. 6. 2020.).

„Uvijek nam je ritual evo, mislim ritual, običaj, kada dođemo dolje, obično dođemo u ponedjeljak i u utorak je janjetina kod Ivana i to je ajmo reć jedini naš običaj“ (M. R., 17. 5. 2020.).

„Jer ko kažem ne vesla, ne može razumjet tebe i taj žar, mi kad ti čujemo onu pjesmu Hercegovka iz Mostara to ti je show. Gotovo, mi padamo na koljena a oni ne razumiju zašto jer nama to baš znači, gdje se god u recimo nekoj pjesmi spominje Neretva mi okidamo ono naš, a nemamo veze s time. Pa nam često puta ljudi kažu ma šta ti, nisi ni Hercegovka, šta se praviš, kao nije tvoja pjesma, ja kažem, je je, mogla bi ti reć da nam je to himna, ali nitko od nas Hercegovac nije ali to nam je ono“ (A. F., 15. 6. 2020.).

„Svaka godina tu nešto novo da. Imamo neke svoje interne između nas, rituale neke naše, poštapalice i to nam daje dodatni motiv. Mi između sebe uvijek neku pjesmu izaberemo s naše estrade i tako da nam bude to zanimljivo. Imamo onda neku motivaciju i sad i ove godine imamo jednu, ne smijemo odat koju ali to je baš

zanimljivo kako to nama dođe na ideju. I onda, kao imamo svoju himnu ali nama je tada to himna i gotovo. Kad smo skupa, to je uvijek neka, nije uvijek svake godine ista. Uvijek se nešto nađe, al neko to pokrene i ta, jedan dva puta i onda ide stalno, jednostavno nam legne. Nismo mi to nešto birali nego čujemo je i ajmo, i to je ta“ (H. M., 27. 6. 2020.).

S obzirom na izdašnost rituala u Maratonu lađa i s ciljem razumijevanja rituala kao oblika društvenog djelovanja, važno je istaknuti da ritual kao komunikacijski i simboličan čin nije karakterističan isključivo za primitivna društva i zajednice, već je prisutan i u modernom društvu (Mišetić 2004: 24 prema Biti 2018: 130-131).

5.3. Ritualna usporedba s nogometom

S ciljem što boljeg razumijevanja ritualnog aspekta Maratona lađa, doveli smo ga u vezu s Durkheimovim pogledom na sport. Durkheim je u pogledu sporta zaključio da igre nerijetko mutiraju iz religioznih ceremonija (Giddens 1971: 111 prema Đulijanoti 2008: 19). Razonode poput religijskih ceremonija postojale su s ciljem stvaranja i oblikovanja društvenih veza te držanja na razdaljini materijalnih, vojnih i duhovnih opasnosti (Muchembled 1985 prema Đulijanoti 2008: 19). U tom kontekstu, neretvanska lađa u svojoj ulozi na Maratonu pridonosi integraciji natjecatelja, gledatelja, stanovnika neretvanskog kraja i drugih dijelova Hrvatske te razvija i osjećaj pripadnosti kod natjecatelja iz drugih dijelova Hrvatske. Štit kneza Domagoja, pak, predstavlja simbol pobjede na Maratonu čija višeznačnost ovisi o individui koja se natječe. Durkheim je svoj koncept pripadnosti utemeljio na pretpostavci o simboličkom formiranju društvene grupe i društva u cjelini. Prema njemu, pripadanje zajednici za sobom povlači prihvaćanje grupnih simbola kao vlastitih, dok se osnaživanje grupnog identiteta zbiva kroz rituale. Usvajanje određenog simboličkog kompleksa propisuje i definira odnose unutar grupe i odnose pojedinca s prirodnom okolinom. Prirodna okolina doživljena je kao izvorište kulturnih dobara, koji putem obreda postaju simboli društvene grupe i na taj način pogoduju i doprinose njezinoj integraciji te osjećaju pripadnosti (Banovac 1998: 13-14).

Prema Durkheimu, religijske ceremonije funkcionalno reproduciraju kolektivnu svijest te je njegov model primjenjiv na sportove, naročito kada je riječ o sportskom ritualu i religijskim elementima. Primjerice, sedmostruko poklapanje između religioznih ceremonija i rituala nogometnih utakmica identificirao je Bromberger. Brombergerovo zapažanje

nogometa odnosi se i na mnoge druge sportske rituale u brojnim zemljama (Đulijanoti 2008: 17-18). Podudarnost ćemo dovesti u komparaciju s Maratonom lađa. Prvo, utakmice se održavaju u specifičnom prostornom okruženju odnosno stadionu koji dovodi do stvaranja snažnih emotivnih stanja. Nadalje, tereni posjeduju svete kvalitete odnosno karakteristike (Đulijanoti 2008: 18). Za izneseno navodimo primjer prostora doline Neretve, rijeku i okolna mjesta iz kojih se prati utrka. Maraton je Neretvi kao rijeci pridao poseban značaj za mnoge lađare i lađarice: „Što se više bliži Maraton nekako mi se i naglasak prebaci malo tamo, onda to i moju djevojku živcira kad kaže opet postaješ...ono preko ljeta sam Vrgorčanin eto tako“ (M. R., 17. 5. 2020.).

„Čim vidim bilo Savu ili nešto ja već gledam aha ovo sličić Neretvi. Čim vidim neki ono znaš da teče voda ili nešto i malo šipražja sa strane, odmah automatski me asocira na lađu i na veslanje i na Neretvu“ (A. F., 15. 6. 2020.).

To dovodimo i u vezu s geografijom sportskog mjesta. John Bale, glavna ličnost novoustanovljene geografije sporta, primijenio je termin „topofilija“ s ciljem opisivanja emotivnih veza ljudi s materijalnim okruženjem, te obuhvaćanja njihove karakteristične ljubavi prema mjestu (Bale 1994: 120 prema Đulijanoti 2008: 189). Posebne karakteristike i kvalitete sportske okoline stimuliraju gajenje topofilije, time označavajući osjećaj mjesta za njihove stanovnike (Đulijanoti 2008: 189).

Teren za igru, soba s trofejima i stadion predstavljaju svete objekte (Đulijanoti 2008: 20). U kontekstu toga navodimo prizor baze najtrofejnije ekipe na Maratonu, u kojoj su izvješeni svi osvojeni štitovi kneza Domagoja, vidljiv u dokumentarcu *Najveće svjetske fešte*. Poseban status pripisuje se klubovima koji imaju „srce“ ili „dušu“ te poseban „duh“, i u kojima igrači „igraju za dres“. Obratno, klubovi koji su „bez strasti“, u očima okolne zajednice i gledatelja nemaju toliku privlačnost ili ju nemaju uopće (Đulijanoti 2008: 20). Tu iznosimo primjer s najtrofejnijom ekipom na Maratonu kojoj se pripisuje čar sudjelovanja:

„Ovi domaći nekad eskiviraju trening, ode u kafić, ne dođe na trening. Ovaj momak iz susjednog mjesta dođe. Znači mora doć, prijevoz, ovo ono, sve i dođe svaki trening, odgovorni dečki. Ali ima jedna stvar, što je njima svima čar doć veslat za najbolju ekipu, ipak smo mi najtrofejniji. Evo u zadnjih dvanaest godina, mi smo stalno na postolju, sedam zlata, većinom smo zlatni ili srebrni, možda dvi, tri bronce“ (H. M., 27. 6. 2020.).

Nadalje, navijači kroz pozitivne rituale obožavanja, primjerice pjesme na stadionima, javno iskazuju ljubav prema klubu (Đulijanoti 2008: 21). U kontekstu Maratona, navodimo navijanje, bodrenje i spaljivanje bengalki od strane navijača. Pobjede značajne za zajednicu slave se uz svetkovine, napijanje i druge oblike karnevalskog ponašanja koji promoviraju zajedništvo (Đulijanoti 2008: 21). Primjer navedenog pronalazimo u Noći prvaka, kao ritualu solidarnosti.

Drugo, gledatelji su prostorno organizirani na osnovu moći kroz pozicioniranje političkih vođa i drugih važnih ličnosti u prvi plan, što je prisutno i kod religijskih ceremonija (Đulijanoti 2008: 18). U kontekstu toga navodimo brodove s gledateljima na kojima političari zauzimaju istaknute pozicije i održavaju govor prije utrke: „*Obično uvijek prije Maratona političari kažu svoje*“ (M. R., 17. 5. 2020.). Treće, za nogomet su karakteristične odlučujuće vremenske i ritmičke srodnosti jer se sezona utakmica, finala kupova organizira po utvrđenom kalendaru (Đulijanoti 2008: 18). U kontekstu navedenog, Maraton lađa održava se jednom godišnje, druge subote u kolovozu („O nama.“ *Udruga lađara Neretve* - posljednji pristup 13. 11. 2020.): „*Maraton je uvijek između dana Pobjede i Velike Gospe*“ (T. S., 22. 6. 2020.). Četvrto, podjela uloga odvija se ceremonijalno jer su nogometni navijači posebno odjeveni i uključuju se u snažne ritualne činove (Đulijanoti 2008: 18-19). U Maratonu je to vidljivo u utrci za startne brojeve koja se odvija uz puštanje ekipnih pjesama na brzinskoj utrci u Opuzenu: „*Svaka ekipa ima svoju pjesmu i onda se ona pušta kad je brzina*“ (I. P., 19. 5. 2020.). Nadalje, u periodu prije održavanja i za vrijeme Maratona navijači ekipe običavaju nositi majice u boji ekipe koju bodre, što je naročito vidljivo u dokumentarcu *Najveće svjetske fešte*, gdje u cijelom selu prevladava narančasta boja kao boja ekipe Udruga lađara - Gospa Karmelska Krvavac. Peto, nogomet se odvija u vlastitom organizacijskom okviru, koji postoji na lokalnoj razini jednako kao i na globalnoj (Đulijanoti 2008: 19). U kontekstu Maratona, glavni organizacijski akter predstavlja krovna Udruga lađara Neretve. Šesto, ritual nogometne utakmice odvija se prema dosljednom redosljedu koji obuhvaća pripreme prije utakmice, proces zagrijavanja, ulazak igrača na stadion odnosno teren, zatim igranje utakmice na temelju niza procedura i završetak igre (Đulijanoti 2008: 19). U okviru Maratona, navodimo pripreme unutar svake ekipe čiji intenzitet ovisi o cilju koji svaka ekipa ima. Iz dobivenih informacija putem intervjua, najuspješnije ekipe treniraju i po godinu dana nekoliko puta tjedno. Često se netom prije utrke održe intenzivne pripreme od nekoliko dana koje uključuju odlazak u dolinu Neretve za ekipe iz drugih dijelova Hrvatske. Sam početak utrke obilježen je

ritualno s pucnjevima kuburaša i himnom, nakon čega slijedi proglašenje pobjednika i slavlje koje se održava nekoliko tjedana kasnije na Noći prvaka.

Sedmo, nogometni ritual kreira zajedništvo jer stranci počinju dijeliti zajedničke ciljeve i identitete (Đulijanoti 2008: 19). Natjecatelji koji dolaze izvan doline Neretve dijele želju za ostvarenjem pobjede s natjecateljima s područja doline i želju za sudjelovanjem u cjelokupnom spektaklu. Također, nogomet generira i određeni emocionalni prostor između igrača i gledatelja pa tako relaksirajuća napetost nogometne utakmice i visoko civilizirani uređeni nered dovode publiku do kolektivne katarze (Komar 2015: 398). To dovodimo u vezu i s Maratonom jer iskazi i dojmovi sudionika i gledatelja Maratona upućuju na proživljavanje određene katarze u atmosferi nabijenoj napetosti, navijanjem, bengalkama, trubama, brodovima i lađama. Paul Connerton zaključuje kako se upravo u prožetosti formaliziranog i performativnog jezika, nalazi posebnost rituala i komemorativnih ceremonija (Vukušić 2005: 101). Nadalje, iz svega navedenog vidimo kako veslanje za Maraton predstavlja „važan dio našeg društvenog života koji ima značenje i utjecaj koji nadilaze statistiku rezultata i izvedbe“ (Coakley 2007: 4 prema Bartoluci i Perasović 2007: 107).

6. SOCIJALNA INTERAKCIJA, GRUPE I ORGANIZACIJE

6.1. Društveno djelovanje (akcija)

Pojam akcije u sociologiji ističe sposobnost za djelovanje i slobodnu volju (Fanuko 2009: 21). Nadalje, akcija je ono djelovanje u kojem akter razmatra djelovanje drugih i prema tome se orijentira. Zadaća je sociologije prepoznati značenja koja ljudi pridaju svojim akcijama, što se postiže postupkom razumijevanja (Fanuko 2009: 17). Kako bi razumjeli akcije ljudi u svojoj okolini, neophodno je staviti se u njihov položaj i pogledati kakvo značenje oni dodjeljuju svojim akcijama, koje su svrhe i ciljevi koje žele ostvariti (Fanuko 2009: 17). U tom kontekstu, u Maratonu lađa uočavamo širok spektar akcija i njima dodijeljenih značenja, svrha i ciljeva. Ističemo primjer u kojem se kapetan ekipe Argonauti Bjelovar stavlja u poziciju organizatora kako bi razumio njihove odluke o pravilima i datumu održavanja Maratona:

„Mogu možda shvatit želju organizatora da stvore više događaja, nešto po principu Sinjske alke gdje imaju prvu trku, drugu, treću, pa imaju turiste par dana. Tako su i ovi u Neretvi htjeli imat jedan dan za kvalifikacije, brzinske utrke u Opuzenu i onda

jedan poseban dan za ženski maraton i jedan poseban dan za muški maraton“ (T. S., 22. 6. 2020.).

Određene posljedice akcija mogu generirati pozitivne učinke odnosno funkcije za cjelinu, što pogoduje očuvanju određene cjeline, pri čemu razlikujemo manifestne i latentne funkcije. Prve se opisuju kao očite, objektivne, namjeravane i priznate, dok su potonje skrivene, nenamjeravane i nespoznate. S obzirom na to da je zadaća sociologije otkrivanje motiva djelovanja navedenih funkcija i posljedica koje takva djelovanja imaju za širu cjelinu, smatrali smo vrijednim navedeno otkriti i u kontekstu Maratona lađa (Fanuko 2009: 21). Kao manifestnu funkciju možemo navesti početak sudjelovanja ekipe Argonauti Bjelovar na Maratonu preko vatrogasnog zadatka:

„Svi vatrogasci iz kontinentalne Hrvatske u sezoni požara šalju se u Dalmaciju. Dvijeisućesedme se bjelovarska ekipa pojavila a dvijeisućeišeste su bjelovarski vatrogasci igrom slučaja bili na samom Maratonu. I onda je njihova sportska sekcija, dogovorili su se da bi mogli iduće godine kad su već na Maratonu, zašto ne bi nastupili, kad su već dolje u Dalmaciji. Malo su se pripremali, to kažem malo, znači pet šest treninga i nastupili, i tak je to krenulo“ (T. S., 22. 6. 2020.).

Latentna funkcija je proširivanje interesa za Maraton lađa na područje grada Bjelovara:

„Kroz tu ekipu od dvijeisedme je prodefiliralo, morao bi vidjet u svojoj statistici ali preko sto veslača. Sparte su se složile, prije dolje Nereide a sad Sparte nakon naše pobjede i nakon rezultata koji su ostvarili Argonauti i sad su one uz nas i Šumare, zajedno svi treniramo“ (T. S., 22. 6. 2020.).

Sudjelovanje i pobjeda na Maratonu lađa u sebi sadrže i latentnu funkciju razvijanja osjećaja prema neretvanskoj lađi i želje za njenom promocijom, te promocijom cjelokupne manifestacije Maratona lađa, od strane lađara iz Bjelovara:

„Nama je ta lađa i Neretva i sve priraslo jako srcu. Krenuli smo na te jadranske pustolovine gdje smo mi u stvari promovirali Neretvu i neretvansku lađu ipak u ovom dijelu i kontinenta i Jadrana, puno više od samih Neretvana. Dviječetnaeste smo preveslali Dravu i Dunav, dvjestošešdeset kilometara od Podravine, Podravske Sesveta do Iloka smo veslali tri dana. I onda smo dvijeišesnaeste prije pobjede došli u zadarski arhipelag i veslali Kornatima, Dugi Otok, Pašman, Ugljan, Biograd, Nin.

Tako da, mi smo ambasadori Neretve izvan Doline. I kad bi završio Maraton, članak u novinama bi bio jako mali gdje bi pisalo, Gusari iz Komina pobijedili šesti put. Kad su Argonauti pobijedili, mi smo bili na svim naslovnicama i duplericama. Znači dvije stranice o čudu iz Bjelovara tako da smo mi jako puno napravili na promociji, da ljudi čuju, preko nas su čuli za Maraton“ (T. S., 22. 6. 2020.).

Akcija promoviranja lađe od strane ekipe iz Bjelovara uzima u obzir i ponašanja drugih u kontekstu promoviranja lađe, Neretvana i svih ostalih pojedinaca koji su čuli za Maraton zahvaljujući njihovoj promociji. Weber kao društvenu akciju smatra onu akciju koju pojedinac poduzima i udjeljuje joj značenje te razmatra, uzima u obzir ponašanja drugih i na taj je način akcija orijentirana u svom tijeku (Haralambos i Holborn 2002: 1051). U nastavku slijedi razumijevanje Maratona lađa kroz dvije teorije socijalne interakcije, simbolički interakcionizam i teoriju socijalne razmjene.

6.2. Simbolički interakcionizam

Jedna od teorija socijalne interakcije kroz koju ćemo sagledati Maraton lađa je simbolički interakcionizam. Naš se život odvija u simboličkoj okolini unutar koje interpretiramo slike, zvukove i ostale osjete iz svojeg fizičkog okoliša te im pripisujemo određena značenja i ponašamo se na osnovi toga (Fanuko 2009: 108-109). Štit kneza Domagoja, primjerice, nije samo fizički predmet, skup vizualnih i taktilnih podražaja već mu je pripisano određeno značenje u čijem je kontekstu štit „blago“ a ne „nakupina metala“: „*A evo gusarsko blago je tu na našim zidovima. A ovaj veliki za prvo mjesto se dobiva. Bit je ovo podignut u Pločama na bini“ (H. M., Knjaz 2019.).* Također, temeljem izgleda i kakvoće fizičkog predmeta, možemo zaključiti mnogo o društvenom položaju vlasnika tog predmeta. Neke vrste predmeta poručuju nam mnogo o uspjehu, trudu i ustrajnosti nositelja (Fanuko 2009: 109). Prema tome, razlikujemo veličinu štita i vrstu medalje s obzirom na osvojeno mjesto:

„Pobjednička ekipa dobiva zlatne medalje, veliki prijelazni pobjednički brončani štit kneza Domagoja i manji štit u trajno vlasništvo te novčanu nagradu. Drugoplasirana i trećeplasirana ekipa dobivaju srebrene i brončane medalje te manje štitove u trajno vlasništvo kao i novčane nagrade“ („Maraton lađa.“ Udruga lađara Neretve - posljednji pristup 13. 11. 2020.).

„Kod nas ti je razlika u boji, ne u težinama, a kod dečki je razlika i u težinama. I mislim da Neretvani ili Neretvanke puno bolje i jače to doživljavaju nego mi s kopna, ali dal je čast, čast je normalno“ (A. F., 15. 6. 2020.).

Simbolički interakcionisti fokusirani su na razjašnjavanje ljudskog ponašanja i društva kroz propitkivanje različitih načina na koje ljudi tumače akcije drugih i razvijaju predodžbu samih sebe te djeluju na osnovi značenja (Haralambos i Holborn 2002: 1032-1033). Glavna je pažnja usmjerena na simboličke analize koje doživljavaju subjektivno značenje kao etnografski problem (Čapo Žmegač, Gulin Zrnić i Šantek 2006: 23). Pridavanje naziva određenim natjecateljskim ekipama također u sebi sadržava subjektivno, simboličko značenje. Tako se primjerice naziv ekipe iz Bjelovara, Argonauti Bjelovar, povezuje s grčkom mitologijom u kojoj su pronašli mitološku poveznicu s Maratonom kao sportskim natjecanjem i nagradom, štitom kneza Domagoja. U tom kontekstu, lađari su shvaćeni kao *Argonauti*, grčki junaci moreplovci, koji su uz pomoć neretvanske lađe, shvaćene kao grčki drveni brod pod nazivom *argo*, krenuli na Maraton kao u pustolovinu kojom će osvojiti štit kneza Domagoja, interpretiranog kao *zlatno runo* u kontekstu mitologije:

„To je jedna lijepa priča iz grčke mitologije. U svim pričama o grčkoj mitologiji su Argonauti prikazani kao svi oni najveći grčki junaci, od Herakla do svih ostalih koji su bili poslani u potragu za zlatnim runom. Zlatno runo je bilo negdje na obalama Crnog mora. U dogovoru s bogovima oni su ga morali ukrast tamo, jer je bilo ukradeno iz Grčke i vratit ga nazad. I onda su oni na tom putu doživjeli hrpu dogodovština, pustolovina o kojima su napisani epovi. Kroz pisanje tih priča u Argonaute su upisali praktički sve likove iz grčke, antičke povijesti. I onda kad su po legendi ukrali zlatno runo, počeli su bježat iz Crnog mora Dunavom uzvodno prema gore. Ratnici su ih pratili, pokušavali ih ulovit, i onda su oni negdje u Panoniji uzeli taj svoj čamac koji se zove argo. Oni su bili Argonauti, to znači moreplovci na argu, argo je bio drveni brod i oni su uzeli argo, stavili ga na ramena, jer svi ti drveni brodovi nisu bili jako veliki, vjerojatno malo veći od naše lađe današnje i prenijeli po legendi iz Panonije do hrvatskog dijela Kvarnera i Primorja. Tamo su ga spustili u Jadran i ponovno se vratili u Grčku. I sad je to nama bila jedna super priča. Argonauti su nekakvi velejunaci i jako je zvučno ime, a istovremeno ima tu nekakvu poveznicu i mi smo željeli osvojiti to zlatno runo na Neretvi i odnijeti ga gore. I to se dogodilo, mi smo uzeli taj veliki štit i prvi put u povijesti Maratona lađa je veliki štit kneza Domagoja završio izvan Doline Neretve. Završio je u Bjelovaru, barem godinu dana. Mi

smo se nadali to obranit iduće godine al nismo uspjeli, tako da je nama to zlatno runo predstavljalo veliki štit kneza Domagoja“ (T. S., 22. 6. 2020.).

Kako bi naše akcije bile namjerne, smislene i organizirane, nužno je pridavati im značenja. Zanimljivo je da ljudi često mijenjaju ili doraduju značenja ili simbole koje upotrebljavaju u akcijama i interakcijama na temelju vlastitih interpretacija situacija (Ritzer 1997: 189 prema Relja 2009/2010: 124). U skladu s navedenim, štit kneza Domagoja ne bi predstavljao simbol pobjede da mu u kontekstu Maratona lađa nije pripisano značenje, jednako kao što ni mitološka poveznica sa zlatnim runom ne bi u sebi sadržavala smisao. Simboli su dakle predmet učenja i komunikacije te predmet podložan modifikaciji u procesu interakcije s drugima (Fanuko 2009: 109).

6.3. Teorija socijalne razmjene

Maraton lađa sagledali smo kroz još jednu teoriju socijalne interakcije, teoriju socijalne razmjene. Kroz nju opisujemo vlastite akcije u interakciji kao određenu vrstu socijalnog poslovanja, koje nam služi za unošenje reda u odnose s drugim akterima. Pri tome odmjeravamo nagrade koje predstavljaju sve ono za što je vrijedno izvrnuti se trošku. Nadalje, odmjeravamo troškove koji predstavljaju sve što nastojimo zaobići i spriječiti, te profite koji se shvaćaju kao nagrade umanjene za troškove. Za potrebe analize Maratona lađa, poseban naglasak u interakciji stavili smo na razmjenu društvenih dobara, poput osjećaja, ugleda i informacija, pri čemu su sudionici nastojali dobiti što veću količinu nagrada uz što manje troškove (Fanuko 2009: 110). Tako možemo navesti primjer komunikacije i suradnje jedne ekipe s drugom:

„Pa imamo komunikaciju. Sad pogotovo u ovom svijetu kad sve je dostupno, facebook, instagram, whatsapp, sve je to blizu. Svatko ima nekog iz neke ekipe s kojom se čuje pa se pita uvijek malo, al ono to uvijek moraš što više saznat o njima, što manje reć. Al uvijek malo opet daš neku dozu informacija da ne bi bilo da ništa nema“ (M. R., 17. 5. 2020.).

Prema iskazu lađara, nagrada predstavlja što veću količinu dobivenih informacija. U troškove ubrajamo previše otkrivenih informacija. Profit se odnosi na iznošenje određenog broja informacija uz dobivanje korisnih informacija i održavanje slike solidarne i komunikativne ekipe. Takav će se odnos nastavljati sve dok akteri unutar razmjene smatraju da izvlače

određen profit iz tog odnosa. U iznesenom je zapravo „riječ o tržištu različitih osobina ljudi, gdje vrijedi mišljenje „da što više pojedinci nude, veća je potražnja za njihovim društvom“, također, proces usporedbe profita u kojem razmišljamo što dobivamo od različitih osoba, predstavlja konstantu u odnosima (Fanuko 2009: 110).

7. STVARANJE TRADICIJE MARATONA LAĐA

Prema Shilsovoj formulaciji, tradicija uključuje sve ono što društvo u određenom vremenu posjeduje, a što je postojalo i prije dolaženja u posjed trenutnih, sadašnjih nositelja (Šestan 2006: 113). Nadalje, „tradicija je dinamična i razvija se samostalno i pod utjecajima“ (Šestan 2006: 114). Argumente za nastajanje tradicije Maratona lađa iznosimo kroz usporedbu neretvanske lađe s kanuom korištenim na prostoru južnog Pacifika. Neretvansku lađu dovodimo u vezu s kanuom kojeg koriste stanovnici Wala otoka u južnom Pacifiku. Christopher Tilley (2002: 29-31) navodi kako kanu kao sveprisutni utilitarni artefakt, povezuje zajedno sva fundamentalna područja društvenog života, i kao artefakt tradicije povezuje prošlost i sadašnjost. U prošlosti su mnogobrojni dijelovi života bili usko povezani s kanuom. On je predstavljao tradiciju, održavao život, štiti dom i služio kao medij za socijalne kontakte te za duhovnu i materijalnu razmjenu. Iz razloga što je djelovao u mnogobrojnim područjima i međusobno ih povezivao, predstavlja artefakt sa znatnom simboličkom snagom, metaforičko sredstvo za prijenos temeljnih uvjerenja i vrijednosti. Međutim, s izuzetkom ribolovnih ekspedicija, kanui se danas koriste samo za kraća putovanja do kopna i za povratak na otok. U tom kontekstu, neretvanska lađa se u prošlosti koristila u svrhu prijevoza, lova, ribolova, te za potrebe važnih događaja poput vjenčanja, trenutaka rađanja djece i prijevoza preminulih do groblja. Danas ona predstavlja artefakt tradicije koji povezuje stanovnike doline Neretve, okuplja natjecatelje i gledatelje iz raznih dijelova Hrvatske i time stvara socijalne veze. Taj artefakt je izmijenio svoj način i svrhu korištenja iz prošlosti kako bi se prilagodio sadašnjosti. Lađa je prvotno bila korištena kao prijevozno sredstvo i teretno plovilo, upravljano s dva vesla ili *lančanjem*, dok se trenutno za potrebe Maratona, lađa koristi kao sportsko plovilo i vesla se kanuističkim stilom od strane deset lađara/lađarica te se plastificira radi manjih troškova održavanja. Unatoč prenamjeni u sportsko plovilo, lađe kroz taj proces nisu izgubile autentičnost. Pri izradi, mora biti zadovoljen kriterij dimenzija propisanih pravilnikom te tradicionalni oblik. Primjerice, nužno je zadovoljiti propisani broj i dimenzije rebara. Nadalje, trup lađe mora biti napravljen od

drveta, s točno određenom debljinom daske („O nama“ *Udruga lađara Neretve* - posljednji pristup 13. 11. 2020.).

„Ona je u osnovi teretno vozilo bila i zato što može uć u te plitke rukavce a može nosit jako puno tereta. U prošlosti se ona nikad nije veslala na ovaj način, nego se veslala na pariće, znači na dva vesla il se lancalo. Muškarac bi bio unutra i kormilario bi a žene i muškarci, većinom žene su vukle konopom lađu uz obalu“ (I. P., 19. 5. 2020.).

*„Služila je za prijevoz tereta i ljudi. U prošlosti ovog kraja dok je bilo rijetkih cesta, glavna komunikacija odvijala se vodenim putem, rijekom Neretvom i pritokama kao i bezbrojnim kanalima. Taj vodeni put bio je nekada skoro jedina komunikacija. U lađama su se prevozili svatovi iz mjesta u mjesto kao i 'mobilija' mladenke, mrtvaci do groblja, plodovi sa zemlje, građa za kuću“ („Povijest.“ *Udruga lađara Neretve* - posljednji pristup 13. 11. 2020.).*

Tilley (2002: 31) ističe i kako je kanu kao artefakt krucijalni i aktivni sudionik u izvedbi pojedinca koji sadržava metaforičko značenje za svakoga individualno. Tako lađa u sadašnjosti kroz njezino korištenje, dakle izvedbu pojedinca sa sobom donosi različita značenja u odnosu na prvotna, poput borbe za promociju svojeg sela, mjesta i grada, doživljavanje sportskog uzbuđenja, spektakla, ostvarivanje društvenih i socijalnih veza i put za fizičko i psihičko sazrijevanje natjecatelja u okviru Maratona te realiziranje unutrašnje sportske motivacije. Posljednja dva značenja, naročito su vidljiva u iskazu lađara o potrebi nadvladavanja sebe, vlastitih slabosti i dostizanje određene zrelosti:

„Motiv mi je ovako, ja sam prvi Maraton veslao dvijetisućepetnaeste godine za Vrgorac i tad sam ušo u tu lađu sa tri treninga i to nisu bila tri treninga nego triput sam veslao pola sata. Ja mislio sad ću ja to odveslat i naravno, nisam mogao i pukao sam. I onda sam tu shvatio da nisam toliko čvrst koliko sam mislio da jesam i tu sam si rekao, nekako se osjećam se kao da sam tu odrastao i sazrio kao čovjek i muškarac. Jednostavno sam osjetio tu svoju slabost i i shvatio da moram napraviti tu iskorak i ako ne dođem tu do vrha da jednostavno ko da nisam napravio to. Meni je sada cilj to što sam tada nazovimo to tako, pukao te godine, to se tako kaže, ostaneš bez zraka, bez snage za dvadeset minuta a još imaš sat i po do dolje, to nije baš lijep osjećaj. Rekao sam si dok to ne uspijem savladati da dođem, uvijek je cilj medalja, ali ajmo reć da bi se zadovoljio medaljom pošto još nemam, dok ne osvojim taj štiti, nekako ću bit malo

ispražnjen, ne ću se osjećat dobro. Mislim da ne ću imat unutarnji mir dok ja to ne osvojim. Eto“ (M. R., 17. 5. 2020.).

U psihologiji sporta, izraz „unutrašnja motivacija“ predstavlja zadovoljstva i uživanja na osobnoj razini koja se ostvaruju putem sporta (Đulijanoti 2008: 181). Intenzivno sportsko uzbuđenje može dovesti do „vrhunskih doživljaja“ koji sportaša dovode u ekstazu i stanje euforije. Nadalje, to uzbuđenje na određeni način sportaša odjeljuje od svijesti, rastavlja ga od tijela te povećava dozu energije i osjećaj sjedinjenja okruženja. Također, kada su izazovi visoki tada su i doživljaji uzbuđenja maksimalni (McInman i Grove 1991 i Lyng 1990: 882 prema Đulijanoti 2008: 181).

Kako bi se zajednička kultura gradila, rasla i preživjela, ona zahtjeva održavanje, obnovu i vidljivu interakciju unutar vremena i prostora, sa svim nametnutim fizičkim ograničenjima (Haralambos i Holborn 2002: 888). U tom kontekstu, lađa je „oživljena“ iz prošlosti: *„One su sve zapravo bile na neki način konzervirane, bile su potopljene u mulju pa su ih onda izvlačili da bi uopće napravili, obnovili te stare lađe i onda napravili nove“ (I. P., 19. 5. 2020.).* Maraton lađa shvaćen je i kao nastajanje nove tradicije iz nekoliko aspekata. Prvi se odnosi na činjenicu da je korištenje lađe vezano za prošla vremena dok sam Maraton kao manifestacija postoji od 1998. godine. U tom kontekstu, zanimljiv je iskaz lađara kojem je Maraton obilježio odrastanje:

„Pratim to cijeli život, velik događaj u smislu cijelog tog područja. Mislim ja prvi kad je bio, ja sam imo šest, sedam godina. Tako da jednostavno cijeli moj život tako nešto postoji, nije da sam ja sad bio čovjek od trideset godina pa se to pojavilo. Jednostavno kasnije ono još iz obitelji, ujko je veslao, bio je u ekipi koja je par godina osvajala medalje“ (I. P., 19. 5. 2020.).

Gledajući iz subjektivne perspektive, prema kojoj svako „tradicionalno ponašanje mora imati smisla da bi se moglo reproducirati te noć davnih vremena počinje danom koji prethodi vlastitom rođenju“ (Mugnaini 1997: 173): *„Lađa je plovilo koje se koristilo u Neretvi masovno sve do početka industrijalizacije“ (I. P., 19. 5. 2020.).* *„Prije su to naši preci, didovi koristili al i mi sada“ (H. M., 27. 6. 2020.).* Nadalje, sudionicima na Maratonu bitno je da se lađa očuva jer ju doživljavaju kao hrvatski proizvod i tradiciju. Maraton je način realizacije za njezino očuvanje i daljnje predstavljanje: *„To je hrvatski proizvod i naravno da mi želimo da to ostane“ (A. F., 15. 6. 2020.).* *„Ta lađa me uvik dirala, jer ja imam jednu viziju kako je to*

sve počelo s knezom Domagojem, pa na kraju ta lađa je prvo borbena plovilo hrvatske ratne mornarice“ (M. G., Knjaz 2019). Treći argument odnosi se na činjenicu da je tradicija Maratona priznata kao takva od aktera uključenih u Maraton, te je stvarana, oblikovana i modificirana od strane organizatora Maratona, natjecatelja, gledatelja i zajednice kontinuirano zadnje 22 godine, te kod uključenih postoji želja za njenim nastavljanjem u budućnosti i prenošenjem na potomke. Potencijal za nastavljanje tradicije vidimo i u želji sudionika da nastave sudjelovati i da potaknu druge na sudjelovanje u toj kulturno-sportskoj manifestaciji:

„Ne mogu reć da sam kao čovjek od malena učen da budem vezan za to ali naprimjer mislim da od sada, pa do kada me tijelo ne izda ću veslat svaki Maraton i nastojat da se tradicija Maratona održi“ (M. R., 17. 5. 2020.).

„Odkad se rodimo, mi smo vam u trupici doli, ko djeca. Inače, mi smo s veslom svaki dan u ruci, i onda je krenija taj Maraton, eto, tako smo dobili neku novu ljubav. Prvi Maraton san vesla sa mojin ocem. A sada ću ja veslat sa sinom, skupa u lađi. A možda i dogodine s dva, vidit ćemo“ (H. M., 27. 6. 2020.).

„Ja bi iskoristio ovu priliku prije svega da pozovem omladinu, mlade ljude iz Neretve da se vrate lađi, znači ja znan ljude s kojima san vozio koji imaju odrasle sinove koji neće da voze lađu i znam da bi njima srce bilo ko kuća kad bi njihovi sinovi sili u lađu. Jer svi mi, imam sina od šest godina, ja čekam dan kad će on sist u nju. Momci, sidite u lađu, nedajte lađu, lađa je naša, neće lađu spasit ni Bjelovar ni Sisak ni Talijani, nitko! Ako je mi ne očuvamo, neće je očuvat nitko“ (T. P., Knjaz 2019).

Kao primjer za navedeno izdvajamo i obitelj u kojoj se odrasta, koja njeguje tradiciju korištenja lađe i sudjelovanja na Maratonu: *„Sretna sam i ponosna sam, ja sam Opuzenka, moja kćer je veslala, dobili su drugo mjesto, tradicija se nastavlja“ (Gledateljica br.3, Knjaz 2019). „Malo je nama Maraton u krvi. Moj muž je vozio osamnaest Maratona najmanje“ (Gledateljica br.4, Knjaz 2019.).*

Posljednji argument za nastajanje nove tradicije, odnosi se na različita značenja koja se ostvaruju kroz lađu i na posljetku sam Maraton. Ta značenja su borba za promociju svojeg sela, mjesta i grada, osobno doživljavanje sportskog uzbuđenja, spektakla te stvaranje istog za zajednicu, ostvarivanje društvenih i socijalnih veza i put za fizičko i psihičko sazrijevanje natjecatelja u okviru Maratona, što je vidljivo u ranijim dijelovima rada. U današnje vrijeme,

kulturne elemente prošlosti nije moguće sačuvati u tzv. okamenjenom obliku. Nužno je dopustiti im određenu prilagodbu ukoliko želimo realizirati njihovo funkcioniranje u suvremenom društvu (Šestan 2006: 119). U skladu s navedenim, neretvanska lađa kao kulturni element prošlosti, prenamijenjena je za potrebe Maratona i na taj način oživljena i popularizirana.

8. MARATON LAĐA U NASTAVI SOCIOLOGIJE

Analiziranje Maratona lađa na Neretvi sa sociološkog aspekta, predstavlja doprinos sociologije razumijevanju svijeta, orijentaciji unutar hrvatskog društva i kulture i tumačenju njezinih fenomena. Ishodi učenja su primjenjivanje temeljnih koncepata i informacija sociologije u nastavi. Zatim izvođenje i vrednovanje tehnika koje potiču kritičko mišljenje u sociologiji te razumijevanje i primjenjivanje odgojnog potencijala nastave sociologije u gimnazijama i srednjim školama. Na posljertku, vrednovanje i analiziranje uspjeha, angažmana i napretka učenika. Ciljevi učenja su važnost razumijevanja odnosa između pojedinca, skupina, organizacija, društva i kulture, te da učenici otkriju svoje mjesto i ulogu unutar svega navedenog. Cilj je realizirati dimenzije kognitivnog procesa Bloomove taksonomije (Koprivnjak 2017). Učenici će stvarati nove uratke na osnovi prikupljenih podataka, spajati elemente u funkcionalnu cjelinu, iznositi će procjene, argumente i kritike. Nadalje, analizirati će, razdvajati informacije na različite dijelove i utvrditi značenje dijelova za cjelinu, primjenjivati znanja, iskustva i vještine u novim društvenim kontekstima i primjerima. Kroz uvođenje Maratona lađa na Neretvi kao primjera, doći će do aktualizacije i primjene sociologije kroz analiziranje primjera iz društva unutar kojeg učenici odrastaju i žive, čija će analiza biti ostvarena u okviru aktivnog učenja i konstruktivističkog pristupa.

8.1. Metoda grupne nastave

Maraton lađa na Neretvi bit će obrađen kroz metodu grupne nastave, koja pripada metodama aktivnog učenja. Matijević je grupnu nastavu definirao kao socijalni oblik rada čije su karakteristike didaktičke vrijednosti i unutarnja dinamičnost. Navedena metoda donosi veće mogućnosti međusobnog komuniciranja učenika, odgajanje pozitivnih karakteristika ličnosti poput kulture dijaloga, suradnje, točnosti i samostalnosti te prihvaćanja sugovornika i suradnika. Nadalje, ona omogućava i poštivanje individualnih razlika među učenicima (Matijević 2002: 246 prema Bosnar-Musija 2019: 9-10). Za grupnu nastavu karakteristična je privremena podjela razreda u manje skupine (Terhart 2001: 166), koje je najbolje organizirati

na način da su grupe sastavljene od četiri do šest učenika. Način na koji formiramo grupu od izrazite je važnosti i ovisi o vrsti zadatka dodijeljenog učenicima i o zrelosti učenika (Bennet 1995 i Kyriacou 2001 i Itković 1997 i Matijević 2002 prema Bosnar-Musija 2019: 10). Bennet prenosi Cohenovo istraživanje prema kojem rad u heterogenim skupinama učenicima omogućava da jedni u drugima vide određene izvore pomoći, te se u skladu s time učenicima može pružiti i izazovniji materijal (Cohen 1986 prema Bennet 1995 prema Bosnar-Musija 2019: 10). U tom kontekstu, učenicima će na raspolaganju biti veća količina izvora (zapis iz intervjua, video prilozi, fotografije, isječci iz filmova te novinski članci) te će se navedeno moći protumačiti na više načina, što učenike usmjerava na međusobno argumentiranje svojih percepcija događaja i pojava unutar Maratona lađa. Kako bi ova metoda bila realizirana, nastavnik prethodno mora napraviti dobru pripremu. Konkretnije, nužna je njegova tematska priprema, pronalaženje tematskih podjedinica koje će biti obrađivane u skupinama. Na kraju je potrebno različite grupne rezultate integrirati ili dovesti u međusobni suodnos (Terhart 2001: 171). Navedeno će biti ostvareno kroz kategorizirana pitanja iz svake obrađene cjeline, raspoređena po grupama, što je vidljivo u detaljima za sociološku mapu u zadnjem dijelu rada. S obzirom na nastavne ciljeve, Jensen predlaže korištenje grupnog rada pri uvođenju kompleksnih umijeća ili materijala iz kojeg se može izvući više točnih odgovora (Jensen 2003: 236 prema Bosnar-Musija 2019: 11). Tako i teme u kontekstu Maratona lađa sadržavaju više od jednog točnog odgovora. Metoda grupnog rada pokazala se najučinkovitijom kada se od učenika zahtijeva međusobno dijeljenje znanja, razumijevanja i sposobnosti, kako bi dosegli i ostvarili zajednički cilj putem određenog oblika rješavanja problema ili izvršavanja zadataka (Bennet 1995: 155 prema Bosnar-Musija 2019: 11). Nadalje, od posebne je važnosti i kooperativno, suradničko učenje kao vrsta učenja koja se potiče ovakvim radom (Terhart 2001: 170). Suradničke aktivnosti omogućuju „učenicima da razmjenjuju ideje, razviju sposobnosti potrebne za suradničku interakciju, razumljivo komuniciraju i rade kao tim“ (Kyriacou 2001: 68 prema Bosnar-Musija 2019: 12). Nadalje, u primarne prednosti ove metode ulaze i poboljšane socijalne vještine (Jensen 2003) koje se odnose na tolerantnost i kulturu dijaloga te suradnju (Matijević 2002 prema Bosnar-Musija 2019: 12). Za potrebe ovoga rada, od posebne je važnosti i činjenica da ova metoda može utjecati i na razvoj kritičkog mišljenja kod učenika, što predstavlja jednu od glavnih zadaća sociologije u srednjoj školi (Cindrić, Miljković i Strugar 2010: 188 prema Bosnar-Musija 2019: 12).

Kroz metodu grupne nastave, cilj je predstaviti sociološku mapu koja će obuhvatiti teme smještene unutar četiri cjeline iz udžbenika sociologije za srednju školu, autora Nenada

Fanuka, povezane s podacima o Maratonu lađa na Neretvi. Mapa je zamišljena kao primjena metode praktičnih uradaka, koja koristi etnološki koncept koji dovodimo u vezu sa sociologijom i temama za učenike. Putem sociološke mape, učenici će razumjeti kako transferirati podatke iz jednog oblika u drugi, interpretirati važnost podataka te shvatiti značenja. Prve dvije cjeline iz udžbenika sociologije za srednju školu, pod nazivom *Sociologija: znanost o društvu* te *Nastanak i razvoj sociologije*, izložit će pitanje sociološke imaginacije i triju glavnih teorijskih perspektiva u sociologiji na primjeru Maratona lađa na Neretvi. Treća cjelina iz udžbenika pod nazivom *Kultura i društvo*, promotrit će Maraton kroz pitanja nematerijalne i materijalne kulture, simbola i rituala. Posljednja relevantna cjelina za temu Maratona je peta cjelina pod nazivom *Socijalna interakcija, grupe i organizacije*. Unutar nje, Maraton lađa bit će analiziran u kontekstu društvenog djelovanja (akcije), namjeravanih i nenamjeravanih posljedica akcija, simboličkog interakcionizma, teorije socijalne razmjene te pozitivnih i negativnih aspekata interakcije (Fanuko 2013). Podaci na temelju kojih će učenici izrađivati sociološku mapu prikupit će se kroz iskustva i razmišljanja intervjuiranih ispitanika, kroz fotografije koje će sami učenici snimati, izrađivati i postavljati u svoj grupni uradak, kroz građu iz dokumentarnih filmova, televizijskog prijenosa Maratona te internetskih članaka i video priloga dobivenih etnološkim istraživanjem.

Sociološka mapa bit će zadana kao grupni rad nakon obrađene četiri cjeline, ranije navedene. Razred od 30 učenika bit će podijeljen na pet glavnih grupa po šest učenika/učenice, te će svaka grupa biti dodatno raspoređena na dvoje, troje ili četvero učenika/učenica kako bi zadana pitanja bila u što većoj mjeri ravnomjerno raspodijeljena, što je vidljivo na kraju rada u okvirnom prikazu mape. Učenici/učenice će izvlačiti papiriće s temom koju obrađuju i na temelju toga će biti formirani u grupe. Svaka grupa dobit će pitanja na koja učenici/učenice trebaju odgovoriti, te će biti opremljena s određenim brojem polaznih članaka, intervjua i video isječaka koji se tiču specifične teme koju obrađuju. Polazni materijali koji će biti predani za rad, bit će svojevrsan orijentir, putokaz dok će učenici/učenice imati zadatak više informacija otkriti kroz vlastiti angažman u vidu vlastitog istraživanja medijski dostupnog materijala te putem intervjuiranja osoba povezanih s Maratonom lađa na Neretvi. Do adekvatnih osoba trebat će sami otkriti put, što će uključivati i terensko istraživanje, svojevrsan izlet, primjerice na trening jedne natjecateljske ekipe. Izleti se najbolje mogu promatrati kao primjer kratkoročnog iskustvenog obrazovanja. Izleti nude oplemenjujuća iskustva koja je John Dewey prepoznao kao iznimno ključna za uspješne obrazovne napore jer su to iskustva, proživljeni društveni događaji koji postaju načini spoznaje (Scarce 1997: 219).

Na dobivena pitanja očekivat će se opisni odgovori u rasponu od tri do četiri rečenice. Kroz svaki odgovor, bit će potrebno ukratko teorijski predstaviti pojmove prisutne u dobivenim pitanjima i nakon toga, teoriju potkrijepiti pronađenim primjerima, citatima, iskustvima uz objašnjenje veze između istraženog i teorije. Odgovori će biti potkrijepljeni prikladnim fotografijama koje će pokušati ilustrirati suštinu odgovora. Zadani opseg mape bit će 30 do 40 stranica (koje će uključivati tekst i fotografije). U zadnjem dijelu rada, navedeni su sažeti primjeri očekivanih odgovora na temelju materijala iz ovog diplomskog rada u kratkim crtama, potkrijepljeni manjim brojem fotografijama koje odražavaju srž odgovora. Fotografije koje se koriste u nastavi društvenih znanosti, kao vizualna ilustracija mogu pomoći učenicima u snažnijoj prezentaciji njihovih argumenata i tekstualnog materijala. Nadalje, kao vizualna stimulacija, pasivne učenike mogu pretvoriti u aktivne i kritične analitičare (Wagner 1979: 19 prema Hanson 2002: 236). Fotografije predstavljaju najkorisnije dodatke etnografskim tekstovima. Naročito ako čitatelju pomažu shvatiti veće modele i pružaju osnovu za analizu, te u slučaju kada prenose informacije koje je teško komunicirati na adekvatan način isključivo usmenim objašnjenjem (Murchison 2010: 215). Svi učenici/učenice će materijale za izradu mape dobiti nakon obrađene pete cjeline iz udžbenika, kao zadnje relevantne cjeline, te će svaka grupa imati tri tjedna unutar kojih će trebati napraviti mapu, u koju će objediniti sve odgovore i istražene materijale svih učenika unutar glavne grupe. Nakon toga, u sljedeća dva tjedna, svaka će grupa imati zadatak napraviti prezentaciju u trajanju od 15 minuta, kojom će razredu sažeto predstaviti svoju mapu. Raspored izlaganja predstaviti će nastavnik, te će pratiti slijed cjelina iz udžbenika. Tako će primjerice prva grupa na rasporedu za izlaganje biti ona koja je obrađivala prvu cjelinu. Za izlaganje prezentacija svih glavnih grupa, bit će potrebna dva školska sata. Učenici/učenice će se morati međusobno konzultirati oko podjele zadataka unutar sebe izvan nastave. Što se odnosi na sekundarnu podjelu pitanja po učeniku unutar glavne grupe, te na raspodjelu odgovornosti i način izrade prezentacije. Ograničenja korištenja sociološke mape u nastavi su složenost pripreme i složenost vrednovanja/ocjenjivanja, dugotrajnost procesa izrade te postojanje mogućnosti (samo)izoliranja, pasivnosti i zabušavanja pojedinaca pri izvršavanju dodijeljenih zadataka unutar grupe, stoga se mora pribjegavati autentičnim kriterijima i modelima procjene. Po završetku cjelokupnog zadatka, izrađene sociološke mape bit će predane nastavniku te će svaka grupa dobiti opisni komentar u kategoriju zalaganja, pri čemu će naglasak biti na količini pronađenih primjera i kreativnosti odgovora. Te informacije bit će uključene u odlučivanje o ocjeni na kraju školske godine (Kerimova 2004: 103).

Nastavnik će odabrati vođu za svaku grupu i jasno predstaviti korake koje će učenici morati slijediti:

- 1. Raspodjela pitanja unutar grupe, tko što istražuje i na što se fokusira.*
- 2. Samostalno proučavanje svih dobivenih sadržaja.*
- 3. Otkrivanje novih podataka putem istraživanja materijala dostupnih putem medija i kroz samostalni pronalazak (uz načelne smjernice profesora) i intervjuiranje ispitanika (koji su bili ili trenutno jesu uključeni u Maraton).*
- 4. Analiza i odabir sadržaja sukladno dobivenim pitanjima i zapisivanje u mapu.*
- 5. Prezentiranje istraženog materijala razredu u obliku prezentacije.*
- 6. Predaja sociološke mape nastavniku.*

Tijekom procesa izrade mape, nastavnik će kontrolirati učenike, što će uključivati provjeru jasnoće zadatka, pitanja o suradnji i međusobnom prihvaćanju unutar grupe.

Pretpostavka koja stoji u osnovi ovih vježbi jest ta da povećavaju učenje u odnosu na tradicionalnije oblike predavanja. Cilj ovih vježbi je aktivnim učenjem unaprijediti učenje o sociološkim teorijama, ulogama, strukturi, kulturi i socijalizaciji. Postoje dobri razlozi za očekivati da će aktivno učenje imati takav utjecaj. Prisutna je značajna literatura koja potvrđuje da aktivno učenje povećava razumijevanje materijala učenika, poboljšava vještine kritičkog razmišljanja i poboljšava stavove prema razredu i odnosima s prijateljima iz razreda (Zipp 2002: 175). Kroz proces prikupljanja podataka, analize, odabira primjera i njihove argumentacije, učenici će stečeno znanje iz četvrte navedene cjeline na Maraton primijeniti kroz konstruktivistički pristup. „Iz konstruktivističke perspektive, učenje se ne može objasniti kao fenomen podražaj - odgovor. Učenje zahtijeva samoregulaciju i izgradnju konceptualne strukture kroz refleksiju i apstrakciju“ (Glaserfeld 1989 prema Bošnjak 2009: 258). „Taj pristup učenju naglašava proces nasuprot produktu (što konstruktivizam približava kognitivizmu). Proces učenja podrazumijeva smislenu konstrukciju svijeta u kojoj su potencijalno prisutne mnogostruke reprezentacije, perspektive, a u konačnici i stvarnosti“ (Murphy 1997 prema Bošnjak 2009: 258). To je naročito prikladno upravo za proučavanje

Maratona lađa na Neretvi, jer se različiti podaci, iskazi i materijali mogu protumačiti iz više perspektiva.

8.2. Sociološka mapa - Okvirni prikaz

Niže se nalazi primjer okvirnog prikaza školske mape s pitanjima i očekivanim odgovorima, u sažetom obliku.

1. cjelina: Teorijske perspektive

Funkcionalizam:
(Grupa od 6 učenika)

*3 učenika/učenicice obrađuju sljedeća pitanja
(iza kojih slijede očekivani odgovori u odnosu na pripremljen materijal):*

Što znači promatranje Maratona kroz sociološku imaginaciju?

Vrijednosni konsenzus, zajednički interes i društvena funkcija?

Očuvanje i promoviranje lađe i održavanje tradicije Maratona.

Društvena funkcija: Promoviranje sela, mjesta i gradova, investiranost u Maraton na socijalnoj, organizacijskoj, sportskoj i emocionalnoj razini, okupljanje ljudi.

Gdje sve možemo pronaći međuzavisnost? Pojava teretana, iznos novčane nagrade, povezanost odvojenosti ženskog maratona s turističkim aspektom.

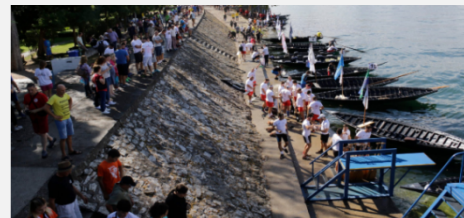
KOMINSKI GUSARI POSTALI NAJTROFEJNIJA EKIPA MARATONA LADA I NE MISLE STATI

KOLOVOZ 16, 2017

ŠPORT, VIJEŠTI

„Komini iznad svega govori mi u snu, poveri pismu šta je na duži, kominski veslo nikad se ne suđi, puca su trnje od kamena bila, kođuje modra ka lađna rika, pomili ti ime unuci lađara, perla si Neretve, najlipla kolajna...“, orilo se iz grta kominskih Gusara nakon pobjede na jubilarnome, dvadesetom maratonsku lađu. Ta je pobjeda značila da Gusari od Rogotina preuzimaju primat najtrofejnije ekipe dosadašnjih maratona. Naime, ovo je bila Šesta zlatna

ONO ŠTO JE ALKA SINJU I CETINSKOJ KRAJINI, TO JE MARATON LADA DOLINI NERETVE PRIJE 22 GODINE BIO SAM 'LUBAK', ALI SMO SPASILI LABU I IMAMO SPEKTAKL

Slika 1. (Kominski Gusari) Slika 2. („Ono što je Alka Sinju“)

PROŠIRUJE SE NAGRADNI FOND! – Od sada prvih 10 ekipa Maratona lađa dobivaju novčanu nagradu!

TRAVANJ 20, 2018

ŠPORT

Udruga lađara Neretve predlaže pravilnik Maratona lađa takav da se ove godine proširuje nagradni fond na 10 ekipa, 5 tim da se prvoplasiranoj ekipi novčana nagrada smanjuje za 10.000,00 kn odnosno drugoplasiranoj za 8.000,00 kn te trećeplasiranoj za 2.000,00 kn.

Prošle godine novčana nagrada je iznosila 30.000,00 kn, a ako to usporedimo sa 2009. godinom ona je iznosila 60.000,00 kn.

Slika 3. (Novčana nagrada)

3 učenika/učenicice obrađuju sljedeća pitanja (iza kojih slijede očekivani odgovori u odnosu na pripremljen materijal):

Što znači promatranje Maratona kroz *sociološku imaginaciju*?

Aspekt poretka?

Utjecaj manifestacije Sinjske alke na datum održavanja Maratona, razmišljanje o pitanju

Za koga se organizira Maraton, za turiste, sportaše, Neretvane?

Solidarnost? Pružanje dobrodošlice, pomoći i savjeta.

Neželjeno djelovanje? Stvaranje suparnika, konkurencije

Trajni elementi društva?

Obitelj u kojoj se odrasta i koja njeguje tradiciju korištenja lađe i sudjelovanja na Maratonu

Slika 4. (Poziv turističke zajednice)

Slika 5. (Manifestacija iskonskog sporta)

Konfliktna perspektiva: (Grupa od 6 učenika)

3 učenika/učenicu obrađuju sljedeća pitanja (iza kojih slijede očekivani odgovori u odnosu na pripremljen materijal):

Što znači promatranje Maratona kroz *sociološku imaginaciju*?

Napetost, sukobi i kompeticija?

Napetosti u razdoblju prije Maratona i tijekom održavanja utrke, između sela i ekipa, posebno prema konkurentnim ekipama. ->**Pozitivna posljedica konflikta?**

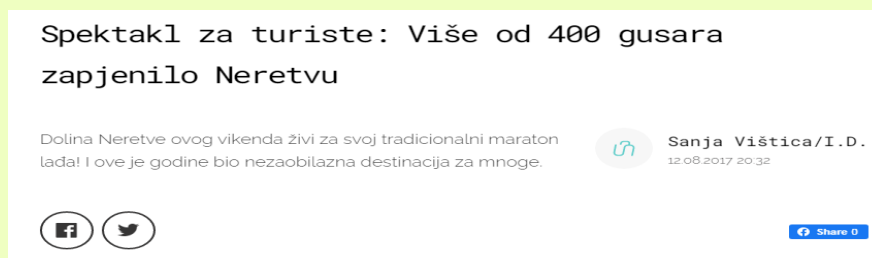
Stvaranje pozitivne draži, naboja i doživljaja za lađare.

Sukob između sportskog i turističkog aspekta na primjeru brodova koji stvaraju valove. Kladionice stvaraju pritisak, napetost i potiču konflikt kod navijača i lađara u slučaju nezadovoljstva rezultatom ekipe na koju su uloženi novčani iznosi.

Pozitivna posljedica konflikta? Stvaranje atmosfere, spektakla, naboja i euforije za gledatelje.

Konflikt između treniranja za Maraton i privatne i poslovne sfere lađara.

Konflikt u području moći između organizatora, skupštine i pobjedničke ekipe na temu mjesta održavanja Noći prvaka.

Slika 6. (Spektakl za turiste)

Slika 7. (Klađenje na Maratonu)

3 učenika/učenicice obrađuju sljedeća pitanja (iza kojih slijede očekivani odgovori u odnosu na pripremljen materijal):

Što znači promatranje Maratona kroz *sociološku imaginaciju*?

Postojanje nejednakosti?

Žene se natječu odvojeno i nemaju istu razinu društvenog spektakla.

Pozitivna posljedica: Veslanje kraće, manje zahtjevne rute Maratona.

Žene ne dobivaju istu vrstu štita kneza Domagoja ni novčanu nagradu jednaku onoj koju dobivaju muškarci.

Uvjeti treniranja i resursi koji su nejednaki za sve ekipe.

Nemaju svi pristup rijeci ili jezeru.

5. MARATON LAĐARICA: Prijavljeno svega 6 ekipa!

SRPANJ 29, 2018

NAJAVA... ŠPORT

Završene su prijave za tradicionalni 5. Maraton lađarica na Neretvi!

Ženskom maratonskom rutom dugom 10 kilometara, od Metkovića do Opuzena ove godine će voziti svega 6 ekipa, a start Maratona lađarica predviđen je ispod metkovskog mosta u četvrtak 9. kolovoza.

Slika 8. (Maraton lađarica)

BJELOVARSKKE EKIPJE I OVE GODINE ODLIČNE NA MARATONU LAĐA, POSEBNO SU SE ISTAKNULE SPARTE

Cijelu godinu pripremamo se za taj sat utrke, a nemamo ni rijeku pa vježbamo na ribnjaku

Piše: Ivona Ćuk | 19. kolovoza 2019. u 09:25

Slika 9. (Bjelovarske ekipe)

Interakcionistička perspektiva
(Grupa od 6 učenika)

3 učenika/učenicu obrađuju sljedeća pitanja (iza kojih slijede očekivani odgovori u odnosu na pripremljen materijal):

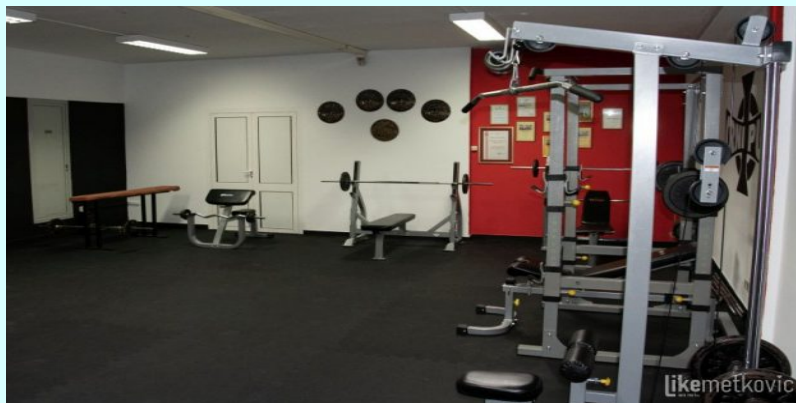
Što znači promatranje Maratona kroz sociološku imaginaciju?

Interakcija, aspekti svakodnevnog života?

Doživljaj lađara o zainteresiranosti mladih generacija za nastavljjanje tradicije Maratona.

Promjena društvenih obrazaca?

Maraton lađa je treniranje i fizičko rekreiranje učinio društveno prihvatljivim na prostoru doline Neretve

Slika 10. i slika 11.

(Predstavljanje obnovljene teretane od strane Udruge lađara Crni put)

3 učenika/učenice obrađuju sljedeća pitanja (iza kojih slijede očekivani odgovori u odnosu na pripremljen materijal):

**Što znači promatranje Maratona kroz sociološku imaginaciju?
Promjena ljudskog ponašanja?**

Prijateljski odnos s tada nepoznatom, vanjskom ekipom Argonauti Bjelovar, sve do preokreta odnosa u trenutku kada Argonauti postaju konkurentna, pobjednička ekipa.

Odlučivanje o ulogama?

Ulogu kapetana dobiva najpredanija i najposvećenija osoba. Ulogu lađara koji drži ritam dobiva najiskusnija osoba. Ulogu paričara dobiva najsposobnija, racionalna osoba.

Slika 12. (Bjelovarski Argonauti kao prvaci 19. Maratona lađa)

Slika 13.

(Paričar pozicioniran na začelju u uspravnom položaju)

2. cjelina: KULTURA I DRUŠTO (Grupa od 6 učenika)

3 učenika/učenicice obrađuju sljedeća pitanja (iza kojih slijede očekivani odgovori u odnosu na pripremljen materijal):

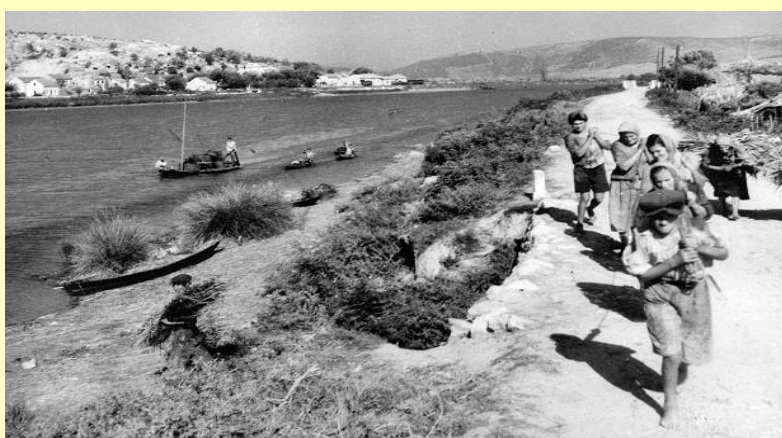
Nematerijalna kultura?

Način života ljudi: (Teški fizički poslovi na poljoprivredi koji su se obavljali na prostoru doline Neretve te ih određen broj ljudi obavlja i u današnje vrijeme)

Rad: *Običaj lancanja lađe*

Mentalitet ljudi: Predivni domaćini, divni domaćini kad ih ne ugrožavaš, grubi, tvrdi i teški te jako emotivni.

Materijalna kultura? Tradicijska plovila: Neretvanska lađa i trupa ili trupica.

Slika 14. (Lancanje lađe)

Slika 15. (Neretvanska lađa)

3 učenika/učenice obrađuju sljedeća pitanja (iza kojih slijede očekivani odgovori u odnosu na pripremljen materijal):

Simboli?

Štit kneza Domagoja kao simbol pobjede na Maratonu, pobjede svog mjesta, sela ili grada.

Rituali?

Rituali solidarnosti: Pjevanje navijačkih pjesama, pucnjevi kuburaša, ritmično bubnjanje, dodjela nagrada od strane glumca u kostimu kneza Domagoja i predsjednice/predsjednika države, Noć prvaka, državna himna te rituali specifičnih ekipa.

Slika 16. (Kuburaši)

Slika 17. (Bakljada)

Slika 18.

(Dodjela štita pobjedničkoj ekipi od strane predsjednika države i kneza Domagoja)

Slika 19. i Slika 20. (Noć prvaka ekipe Staševica 2008. godine)

Slika 21. (Poziv na Noć prvaka u Bjelovaru)

4. cjelina: SOCIJALNA INTERAKCIJA, GRUPE I ORGANIZACIJE (Grupa od 6 učenika)

2 učenika/učenicice obrađuju sljedeća pitanja (iza kojih slijede očekivani odgovori u odnosu na pripremljen materijal):

Društveno djelovanje (akcija)? Stavljanje kapetana jedne natjecateljske ekipe u poziciju organizatora s ciljem razumijevanja odluka o pravilima i datumu održavanja Maratona.

Manifestne i latentne funkcije? Manifestna funkcija je početak sudjelovanja ekipe Argonauti Bjelovar na Maratonu, preko vatrogasnog zadatka.

Latentne funkcije su proširivanje interesa za Maraton lađa na područje grada Bjelovara, razvijanje osjećaja prema neretvanskoj lađi i želje za njenom promocijom od strane lađara iz Bjelovara, što je uzrokovano sudjelovanjem i pobjedom na Maratonu lađa.

Slika 22. („Jadranska pustolovina“)

Slika 23. („Sjajni lađari“)

4 učenika/učenice obrađuju sljedeća pitanja (iza kojih slijede očekivani odgovori u odnosu na pripremljen materijal):

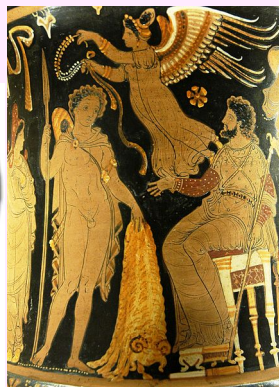
1. Simbolički interakcionizam?

Značenje Štita kneza Domagoja koji nije samo fizički predmet nego mu je dano značenje, štit je "blago" a ne "nakupina metala", predstavlja i zlatno runo, blago iz grčke mitologije. Neke vrste štitova pružaju informaciju o uspjehu, trudu i upornosti nositelja.

Pridavanje naziva natjecateljskoj ekipi iz Bjelovara koja u sebi sadržava simboličko značenje, povezuje se junacima, blagom i brodom iz grčke mitologije.

2. Teorija socijalne razmjene?

Komunikacija i suradnja jedne ekipe s drugom u kojoj je nagrada što više dobivenih informacija, troškovi su previše otkrivenih informacija a profit je iznošenje određenog broja informacija a dobivanje korisnih i održavanje slike solidarne i komunikativne ekipe.

Slika 24. (Štit kneza Domagoja i medalje)

Slika 25. (Prikaz zlatnog runa)

9. ZAKLJUČAK:

U ovome radu prikazali smo Maraton lađa kao studiju slučaja, te izneseni primjeri, analize i zaključci služe za prikazivanje bogatstva iskustva, shvaćanja, doživljaja i motiva s ciljem otkrivanja, tumačenja i predstavljanja kompleksnosti Maratona lađa kao kulturno-sportske manifestacije, sukladno cilju istraživanja. Ključne spoznaje iznesene su kroz odgovore na istraživačka pitanja, te kroz prijedloge za daljnje ostvarivanje potencijala teme Maratona lađa na Neretvi u okviru akademske zajednice.

Kao odgovor na prvo istraživačko pitanje, zaključujemo da kroz oživljavanje neretvanske lađe, dolazi do stvaranja i oblikovanja Maratona lađa kao nove tradicije. Neretvanska lađa danas, predstavlja artefakt tradicije koji povezuje stanovnike doline

Neretve, okuplja natjecatelje i gledatelje iz raznih dijelova Hrvatske i time stvara socijalne veze. Taj artefakt je izmijenio svoj način i svrhu korištenja iz prošlosti kako bi se prilagodio sadašnjosti, međutim, kroz taj proces nije izgubio autentičnost. Prvi argument za shvaćanje Maratona lađa kao nove tradicije, odnosi se na činjenicu da je korištenje lađe vezano za prošla vremena dok sam Maraton kao manifestacija postoji od 1998. godine pa sve do današnjih dana. Postojanje Maratona utkano je u cjelokupni proces odrastanja jednog mladog lađara koji se na njemu natječe, od rođenja pa do kasnih dvadesetih godina, te ne samo njega već i brojnih drugih Neretvana. Drugi argument je često naglašavanje lađe kao hrvatskog proizvoda i tradicije, od strane sudionika na Maratonu u različitim ulogama. Maraton lađa je način realizacije očuvanja lađe i njenog daljnjeg predstavljanja. Treći argument odnosi se na činjenicu da je tradicija Maratona priznata kao takva od aktera uključenih u Maraton, te je stvarana, oblikovana i modificirana od strane organizatora maratona, natjecatelja, gledatelja i zajednice kontinuirano zadnje 22 godine, te kod uključenih postoji želja za njenim nastavljanjem u budućnosti i prenošenjem na potomke. Posljednji argument za nastajanje nove tradicije, odnosi se na različita simbolička značenja koja se ostvaruju kroz lađu i naposljetku sam Maraton, kao što su borba za promociju svojeg sela, mjesta i grada, osobno doživljavanje sportskog uzbuđenja, spektakla te stvaranje istog za zajednicu, ostvarivanje društvenih i socijalnih veza i put za fizičko i psihičko sazrijevanje natjecatelja u okviru Maratona. Nadalje, lađa postaje sredstvo za realiziranje unutrašnje sportske motivacije i uzbuđenja kroz veliku posvećenost te profesionalno treniranje i pripreme u trajanju od godine dana za vodeće ekipe, iako je Maraton shvaćen kao amaterski sport. Također, kroz lađu putem Maratona dolazi do buđenja već postojećih i rađanja nekih novih "neretvanskih" identiteta i osjećaja te stvaranje privrženosti neretvanskom kraju u natjecateljima iz drugih dijelova Hrvatske.

Kroz posljednji argument, pokazalo se postojanje prisutnosti simboličke dimenzije u Maratonu te njeno značenje, što je ujedno odgovor i na drugo istraživačko pitanje. Otkriveno je kako lađa u sadašnjosti kroz njezino korištenje, dakle izvedbu pojedinca sa sobom donosi različita značenja u odnosu na prvotna. Simboličko značenje pronađeno je i u štitu kneza Domagoja, koji predstavlja simbol pobjede na Maratonu, simbol pobjede svog mjesta, sela ili grada. Nadalje, drugo istraživačko pitanje odnosilo se i na prisutnost i značenje rituala u Maratonu. Otkriven je široki dijapazon rituala prisutnih u Maratonu, među kojima ističemo pucnjeve kuburaša, puštanje državne himne, pjevanje navijačkih pjesama, te dodjela nagrada od strane glumca u kostimu kneza Domagoja i predsjednice/predsjednika države i Noć

prvaka. U ritualima prisutnima na Maratonu pronalazimo praktičnu, integrativnu te emocionalnu ulogu.

Posljednje glavno istraživačko pitanje odnosilo se na relevantnost Maratona lađa na Neretvi kao primjera hrvatskog konteksta u udžbeniku sociologije za srednju školu. Kroz istraživanje, analizu i izradu ovog rada, Maraton lađa je putem sociološke imaginacije otkriven kao plodan primjer za poučavanje sociologije u srednjoj školi, adekvatan za obradu četiri nastavne cjeline iz udžbenika sociologije. Rezultat sociološke analize Maratona je sociološka mapa koja ujedinjuje problemski, istraživački i aktivni/iskustveni pristup učenju i poučavanju te tako predstavlja zahtjevan ali za učenike višestruko koristan angažman kako u kognitivnom tako i u odgojnom te psihomotoričkom pogledu. Ovaj rad mogu upotrijebiti sadašnji i budući nastavnici/nastavnice sociologije kao orijentir ili kao mogući prijedlog za istraživanje, analizu i obradu neke druge kulturne i sportske manifestacije u hrvatskom društvu. Također, Maraton lađa, osim kroz metodu grupne nastave prikazane u ovome radu, može biti obrađen i kroz metodu nastave usmjerene na djelovanje, koristeći pritom korelaciju s drugim predmetima, primjerice s hrvatskim jezikom, povijesti i geografijom.

Istraživanje provedeno u sklopu izrade ovog diplomskog rada, pripada etnologiji bliskoga, koja stvara „znanje o društvenim grupama kojima je dostupno ono što se o njima piše. Slika koju im uzvraća tako postavljeno ogledalo nije im uvijek po volji, što katkada etnologa stavlja u osjetljiv položaj“ (Segalen 2002: 231). U tom kontekstu, većina kazivača i aktera uključenih u istraživanje za ovaj diplomski rad, iskazali su želju i interes da ga pročitaju po završetku te postoji mogućnost da se neke poveznice i zaključci navedenima neće svidjeti, ali, važno je reći da „kulturni ili socijalni antropolog nije pozvan biti niti 'odvjetnik' niti 'navijač' istraživane skupine već znanstvenik zainteresiran za kulturne ili društvene manifestacije fenomena“ (Šantek 2006: 70). Međutim, ako uzmemo u obzir ulogu etnologa kao poroditelja, koji društvenim protagonistima prostire put za dobivanje svjesnosti o vlastitom znanju, te ulogu kojom potiče da spoznaje tih aktera o vlastitoj praksi isplivaju na vidjelo, tada povratak informacije i analize proučavanim akterima zadobiva popriličnu važnost (Pétonnet i Pouchelle u Segalen 2002: 242). Maraton lađa na Neretvi već je ranije proučavan kao tema u akademskoj zajednici. Pažnja je bila na Maratonu kao nematerijalnom kulturnom dobru te na ulozi medija u brendiranju manifestacije Maratona. Kroz izradu ovog diplomskog rada, ostvaren je doprinos u otkrivanju simboličkih, ritualnih i tradicijskih značenja Maratona lađa na Neretvi, te je Maraton otkriven kao adekvatan i živi primjer

hrvatskog konteksta za nastavu sociologije u srednjoj školi. Pored svega navedenog, smatramo da Maraton lađa na Neretvi predstavlja plodno tlo i za buduća istraživanja, pri čemu poseban naglasak stavljamo na potencijal otkrivanja Maratona kao sportskog polja kako ga zamišlja Pierre Bourdieu. Nadamo se da će ovaj rad biti polazna točka i za daljnju izgradnju znanja i razumijevanja Maratona lađa na Neretvi, te da će biti nadahnuće za druga istraživačka nastojanja.

10. LITERATURA

- BANOVAC, Boris. 1998. *DRUŠTVENA PRIPADNOST, IDENTITET, TERITORIJ. Sociološko istraživanje regionalne pripadnosti u Istri*. Rijeka: Pravni fakultet Sveučilišta u Rijeci.
- BARTOLUCI, Sunčica i PERASOVIĆ, Benjamin. 2007. "Sociologija sporta u hrvatskom kontekstu. *Sociologija i prostor : časopis za istraživanje prostornoga i sociokulturnog razvoja*. 45 (175/1): 105–119.
- BITI, Ozren. 2018. *Domaći teren: Sociokulturno istraživanje hrvatskog sporta*. Zagreb: Biblioteka: Nova etnografija.
- BOSNAR-MUSIJA, Tamara. 2019. "Metode poučavanja u nastavi sociologije: kvalitativna analiza postojećih metodičkih praksi u zagrebačkim gimnazijama i srednjim školama. Diplomski rad. Filozofski fakultet u Zagrebu.
- BOŠNJAK, Zvonimir. 2009. "Primjena konstruktivističkog poučavanja i kritičkog mišljenja u srednjoškolskoj nastavi sociologije: pilot-istraživanje." *Revija za sociologiju*, 40 [39] (3-4): 257-277.
- ČAPO ŽMEGAČ, Jasna, GULIN ZRNIĆ, Valentina i ŠANTEK, Goran Pavel. 2006. *ETNOLOGIJA BLISKOGA: Poetika i politika suvremenih terenskih istraživanja*. Institut za etnologiju i folkloristiku. Zagreb: Naklada Jesenski i Turk.

- ĐULIJANOTI, Ričard. 2008. *SPORT. Kritička sociologija*. Prevela Sanja Stijović Mićković. Beograd: Clio.
- FANUKO, Nenad. 2009. *Sociologija*. Zagreb: Profil.
- HANSON, Chad M. 2002. "A Stop Sign at the Intersection of History and Biography: Illustrating Mills's Imagination with Depression-Era Photographs." *Teaching Sociology*, 30 (2): 235-242.
- HARALAMBOS, Michael i HEALD, Robin. 1994. *Uvod u sociologiju*. Zagreb: Globus.
- HARALAMBOS, Michael i HOLBORN, Martin. 2002. *Sociologija teme i perspektive*. Zagreb: Golden marketing.
- KERIMOVA, Bahar. 2004. "OCJENJIVANJE GRUPNOG RADA." *Metodički ogledi: časopis za filozofiju odgoja*, 11 (1): 97 - 105.
- KOMAR, Tibor. 2015. "IDENTITET I/KROZ SPORT: ANTROPOLOŠKI PRISTUP ISTRAŽIVANJU DIJASPORE." *Studia ethnologica Croatica*, 27 (1): 393 – 414.
- KOPRIVNJAK, Marko. 2017. "Svrha i ciljevi srednjoškolske nastave sociologije iz perspektive nastavnika." Diplomski rad. Filozofski fakultet u Zagrebu.
- MUGNAINI, Fabio. 1997. "Karneval bez korizme, tradicija bez prošlosti. Karneval i ostale svetkovine u Sieni i okolici. *Narodna umjetnost: hrvatski časopis za etnologiju i folkloristiku*, 34 (2): 167-180.
- MURCHISON, Julian. 2010. *ETHNOGRAPHY ESSENTIALS - Designing, Conducting, and Presenting Your Research*. San Francisco: Jossey-Bass A Wiley Imprint.
- POTKONJAK, Sanja. 2014. *Teren za etnologue početnike*. Zagreb: hed BIBLIOTEKA.
- RELJA, Renata. 2009. "SOCIOLOŠKA I FILOZOFSKA TEMELJENJA ETNOGRAFSKOG ISTRAŽIVANJA." *Zbornik radova Filozofskog fakulteta u Splitu*. Split: Sveučilište u Splitu, Filozofski fakultet.

- SCARCE, Rik. 1997. "Field Trips as Short - Term Experiential Education." *Teaching Sociology*, 25 (3): 219-226. <https://www.jstor.org/stable/1319398>.
- SEGALEN, Martine. 2002. *DRUGI I SLIČAN - pogledi na etnologiju suvremenih društava*. Zagreb: Naklada Jesenski i Turk.
- ŠESTAN, Ivan. 2006. "Tradicijski zanati: O problemima etnološkog definiranja «jasnog pojma»." Zagreb: Etnografski muzej Zagreb.
- TERHART, Ewald. 2001. *Metode poučavanja i učenja*. Zagreb: Educa.
- TILLEY, Christopher. 2002. "Metaphor, Materiality and Interpretation." U *The Material Culture Reader*, uredio Victor Buchli, 23-57. Oxford: Berg Publishers.
- VUKUŠIĆ, Ana-Marija. 2005. "SUVREMENOST, TRADICIJA I SJEĆANJE: SINJSKA ALKA." *Narodna umjetnost : hrvatski časopis za etnologiju i folkloristiku*, 42 (2): 93-108.
- ZIPP, John F. 2002. "The Impact of Social Structure on Mate Selection: An Empirical Evaluation of an Active-Learning Exercise." *Teaching Sociology*, 30 (2): 174-184. <https://www.jstor.org/stable/3211381>.

Kazivači:

Futać Ana, 15.06.2020., 32 godine, Bjelovar, članica ekipe *Sparte Bjelovar*. Prethodno se natjecala u ekipi Nereide iz Bjelovara.

Medak Hrvoje, 27.06.2020., 46 godina, Komin, član ekipe *Gusari Komin*, najtrofejnije ekipe u povijesti Maratona lađa. Nastupio na 20 Maratona.

Perleta Ivan, 19.05.2020., 28 godina, Zagreb, član *Udruge Lađara Zagreb*. Odrastao u Metkoviću.

Rakić Matija, 17.05.2020., 29 godina, Zagreb, član *Udruge Lađara Zagreb*. Korijeni mu dolaze iz doline Neretve. Prije Udruge Lađara Zagreb, natjecao se na Maratonu kao član ekipa iz doline Neretve.

Smrček Tomislav (Čonč), 22.06.2020., 46 godina, Bjelovar, kapetan ekipe *Argonauti Bjelovar*. Nastupio na 13 Maratona.

Mrežni izvori:

JAVUREK, Tibor. 2017. "Zlatno runo Argonauti s ribnjaka." *Colloco Marketing*, 23. kolovoza, 2017. <https://www.youtube.com/watch?v=NT7hUEBZBkc&t=1618s> (posljednji pristup - 07.09.2020.).

KNJAZ, Robert. 2019. "Najveće svjetske fešte - Maraton lađa." *Sirovina i sinovi d.o.o.* https://www.youtube.com/watch?v=D003N_s7Gzc (posljednji pristup - 07.09.2020.).

"Kominjankama prvi ženski Maraton lađa." *Grad Opuzen*. 08. kolovoza, 2014. <https://www.opuzen.hr/kultura-sport-i-obrazovanje/kominjankama-prvi-enski-maraton-laa/200.html> (posljednji pristup 13. 11. 2020.).

KUZMANIĆ, Ivo. 2019. "Rivalstvo što nas veze - Maraton lađa na Neretvi." *RA JERKOVAC Metković*. <https://www.youtube.com/watch?v=vK1f8Y1b5do> (posljednji pristup - 07.09.2020.).

"Kako je počelo." *Udruga lađara Neretve*. <http://maratonladja.hr/o-nama/kako-je-pocelo> (posljednji pristup 13. 11. 2020.).

"Lađare Vatrogasne zajednice primio Župan Čačija." *BBŽ*. 09. srpnja, 2009. <https://bbz.hr/vijesti/detaljnije/ladare-vatrogasne-zajednice-primio-zupan-cacija> (posljednji pristup 13. 11. 2020.).

"Maraton lađa." *Udruga lađara Neretve*. <http://maratonladja.hr/> (posljednji pristup 13. 11. 2020.).

"Maratona mora biti jer lađa je – život." *MetkovicNet*. 19. srpnja, 2020. <https://www.metkovicnet.com/index.php/vijesti/item/7206-maratona-mora-biti-je-lada-je-zivot> (posljednji pristup 13. 11. 2020.).

“Naša Neretva - Tradicijska plovila.” *Naša Neretva*. <http://www.nasaneretva.net/lokalno-stanovni%C5%A1tvo/%C5%BEivot-i-tradicija/83-tradicijska-plovila.html> (posljednji pristup 13. 11. 2020.).

“O nama.” *Udruga lađara Domagojevi gusari*. <http://domagojevi-gusari.vid.hr/onama.htm> (posljednji pristup 13. 11. 2020.).

“O nama.” *Udruga lađara Neretve*. <http://maratonladja.hr/o-nama/maraton> (posljednji pristup 13. 11. 2020.).

PAVLOVIĆ, Romana. 2016. “Argonauti donijeli štit kneza Domagoja u Bjelovarsko-bilogorsku županiju.” *ZVONO*. 21. kolovoza, 2016. <https://www.zvono.eu/argonauti-donijeli-stit-kneza-domagoja-u-bjelovarsko-bilogorsku-zupaniju-775> (posljednji pristup 13. 11. 2020.).

“Povijest.” *Udruga lađara Neretve*. <http://maratonladja.hr/o-nama/povijest#> (posljednji pristup 13. 11. 2020.).

Grafički prikazi:

Slika 1. (*Kominski Gusari*) <http://www.rogotin.hr/2017/08/16/kominski-gusari-postali-najtrofejnija-ekipa-maratona-lada-i-ne-misle-stati/> (posljednji pristup 13. 11. 2020.).

Slika 2. (“*Ono što je Alka Sinju*”) <https://sportske.jutarnji.hr/sn/sport-mix/ono-sto-je-alka-sinju-i-cetinskoj-krajini-to-je-maraton-lada-dolini-neretve-prije-22-godine-bio-sam-ludak-ali-smo-spasili-ladu-i-imamo-spektakl-9224330> (posljednji pristup 13. 11. 2020.).

Slika 3. (*Novčana nagrada*) <http://www.rogotin.hr/2018/04/20/prosiruje-se-nagradni-fond-od-sada-prvih-10-ekipa-maratona-lada-dobivaju-novcanu-nagradu/> (posljednji pristup 13. 11. 2020.).

Slika 4. (*Poziv turističke zajednice*) https://www.tzmetkovic.hr/media/k2/items/cache/28b8f12309e9ac4afaade20e5d04ffc2_L.jpg (posljednji pristup 13. 11. 2020.).

- Slika 5. (*Manifestacija iskonskog sporta*) <https://telesport.telegram.hr/kolumne/topnicki-dnevnici/maraton-volje/> (posljednji pristup 13. 11. 2020.).
- Slika 6. (*Spektakl za turiste*) <https://punkufer.dnevnik.hr/clanak/spektakl-za-turiste-vise-od-400-ladjara-zapjenilo-neretvu---485701.html> (posljednji pristup 13. 11. 2020.).
- Slika 7. (*Klađenje na maratonu*) <http://www.rogotin.hr/2020/08/17/kladenje-na-maratonu-lada-pogodili-pobjednika-ali-novca-nema/> (posljednji pristup 13. 11. 2020.).
- Slika 8. (*Maraton lađarica*) <http://www.rogotin.hr/2018/07/29/5-maraton-ladarica-prijavljeno-svega-6-ekipa/> (posljednji pristup 13. 11. 2020.).
- Slika 9. (*Bjelovarske ekipe*) <https://lokalni.vecernji.hr/zupanije/cijelu-godinu-pripremamo-se-za-taj-sat-utrke-a-nemamo-ni-rijeku-pa-vjezbamo-na-ribnjaku-15997> (posljednji pristup 13. 11. 2020.).
- Slika 10. i slika 11. (*Predstavljanje obnovljene teretane od strane Udruga lađara Crni put*) <https://likemetkovic.hr/portal/udruga-ladara-crni-put-predstavila-obnovljenu-teretanu/> (posljednji pristup 13. 11. 2020.).
- Slika 12. (*Bjelovarski Argonauti kao prvaci 19. Maratona lađa*) <https://net.hr/danas/hrvatska/prvi-puta-pobijedili-gosti-bjelovarski-argonauti-pobjednici-19-maratona-lada-na-neretvi/> (posljednji pristup 13. 11. 2020.).
- Slika 13. (*Parićar pozicioniran na začelju u uspravnom položaju*) http://www.metkovic.hr/novosti/_maraton090820-33.jpg (posljednji pristup 13. 11. 2020.).
- Slika 14. (*Lancanje lađe*) <https://upload.wikimedia.org/wikipedia/hr/f/f9/Lancanje.jpg> (posljednji pristup 13. 11. 2020.).
- Slika 15. (*Neretvanska lađa*) https://dubrovackidnevnik.net.hr/datastore/imagestore/original/1398675795neretvanska_ladja.jpg (posljednji pristup 13. 11. 2020.).
- Slika 16. (*Kuburaši*) i Slika 17. (*Bakljada*) <http://www.metkovic.hr/vijest2.asp?vijest=13321> (posljednji pristup 13. 11. 2020.)

Slika 18. (*Dodjela štita pobjedničkoj ekipi od strane predsjednika države i kneza Domagoja*) https://static.jutarnji.hr/images/slike/2020/08/08/f_8431493_1024.jpg?2020-08-08-19-35-14 (posljednji pristup 13. 11. 2020.).

Slika 19. i Slika 20. (*Noć prvaka ekipe Staševica 2008. godine*) [http://domagojevi-gusari.vid.hr/images/foto-2008/nocprvaka/Stasevica%20\(21\).html](http://domagojevi-gusari.vid.hr/images/foto-2008/nocprvaka/Stasevica%20(21).html) (posljednji pristup 13. 11. 2020.).

Slika 21. (*Poziv na Noć prvaka u Bjelovaru*) <https://www.franz.hr/wp-content/uploads/2017/02/no%C4%87-prvaka.jpg> (posljednji pristup 13. 11. 2020.).

Slika 22. (*„Jadranska pustolovina“*) <https://bbz.hr/vijesti/detaljnije/jadranska-pustolovina> (posljednji pristup 13. 11. 2020.).

Slika 23. (*„Sjajni lađari“*) <https://www.vecernji.hr/vijesti/sjajni-ladjari-od-vatrogasaca-doponosa-svih-bjelovarcana-332038>

Slika 24. (*Štit kneza Domagoja i medalje*) <https://upload.wikimedia.org/wikipedia/hr/1/1a/Stitprvaka.jpg> (posljednji pristup 13. 11. 2020.).

Slika 25. (*Prikaz zlatnog runa*) https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/thumb/d/dc/Jason_Pelias_Louvre_K127.jpg/433px-Jason_Pelias_Louvre_K127.jpg (posljednji pristup 13. 11. 2020.).

11. SAŽETAK:

Primjena etnološkog istraživanja u nastavi sociologije na primjeru kulturno - sportske manifestacije „Maraton lađa na Neretvi“

Tema ovog diplomskog rada je *Primjena etnološkog istraživanja u nastavi sociologije na primjeru kulturno - sportske manifestacije „Maraton lađa na Neretvi“*. Ovo istraživanje predstavljeno je u obliku studije slučaja kulturne pojave Maratona lađa, te je primijenjena tehnika usporedne analize u okviru svakog koraka. Kroz rad dolazimo do odgovora na pitanje stvaranja i oblikovanja nove tradicije kroz oživljavanje neretvanske lađe, te na pitanje

prisutnosti i značenja simboličke i ritualne dimenzije u Maratonu. Otkrivena je i relevantnost Maratona lađa na Neretvi kao primjera hrvatskog konteksta u udžbeniku sociologije za srednju školu. U radu je prikazano etnološko istraživanje u okviru sociologije u srednjoj školi. To je ostvareno kroz sociološku mapu, koja prikazuje kako materijali dobiveni putem etnološkog istraživanja i predstavljeni u obliku studije slučaja, odgovaraju sadržajima za rad u nastavi sociologije.

Ključne riječi: Maraton, lađa, Neretva, simbol, nastava

ABSTRACT:

The Application of Ethnological Research in the Teaching of Sociology on the Example of Cultural-Sporting Manifestation „Vessel Marathon on the Neretva River“

The topic of this diploma thesis is the application of ethnological research in the teaching of sociology on the example of cultural and sports event „The vessel marathon on the Neretva“. This research was presented in the form of a case study of the cultural phenomenon of the vessel marathon, and a comparative analysis technique was applied within each step. Through the thesis we come to the answer to the question of creating and shaping new traditions through the revival of Neretva vessel, to the question of the presence and meaning of symbolic and ritual dimensions in the marathon. The relevance of the vessel marathon on the Neretva as an example of the Croatian context in a sociology textbook for high school was also revealed. The paper presents ethnological research within sociology in high school. This is achieved through a sociological map, which shows how the materials obtained by ethnological research and presented in the form of case studies, suit appropriate to the content for work in the teaching of sociology.

Keywords: Marathon, vessel, Neretva, symbol, teaching